

॥ ओ३म् ॥

श्रीमदयानंद स्मारक लघु ग्रंथमाला

हिन्दुसमाजने अग्रिकुंड

: प्रकाशक :

१८८२ लाल अमृतलाल

अंत्री, आर्यसमाज व्यावर्णा (अनुरात)

प्रथमावृत्ति]

[प्रत १०००

विक्रभाण्ड.

१८८६

सुष्टयाण्ड.

१८८२४८८००

दयानंदण्ड.

१०७

-:०:-

द्वयः ०-२-०

१५१४२

समस्त पुंन 'आर्यप्रकाश' प्रेस, स्टेशन रोड व्याखंडमां
आपुलाच कुपेरलाच पढेले जायुं.

૧૫૧૪૨ ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ

આર્ય સમાજના ગ્રંથોનો સારાંશ

૧. સર્વ સત્યવિદ્યા અને જે પદાર્થ વિદ્યાથી ભળવામાં આવે છે તે સર્વનું આદિ મૂલ્ય પરમેશ્વર છે.

૨. માનવર સમ્વિદ્યાનંદસ્વરૂપ, નિરાકાર, સર્વશક્તિમાન, ન્યાયકારી, દયાળુ, અજન્મા, અનન્ત, નિષિકાર, અનાદિ, અનુપમ, સર્વોધાર, સર્વેશ્વર, સર્વવ્યાપક, સર્વાન્તર્યામી, અજગ, અમર, અભય, નિત્ય, પવિત્ર અને અપ્રિકૃતા છે. એનીજ ઉપાસના કરવી યોગ્ય છે.

૩. વેદ સત્ય વિદ્યાગ્રંથનું પુસ્તક છે. વેદ ભણવા લખાવવા અને સાંભળવા સંભળાવવા એ સર્વ આયોનો પરમ ધર્મ છે.

૪. સત્ય મેહલ કરવામાં અને અમત્ય છોડાવામાં મર્યાદા ઉચિત રહેવું જોઈએ.

૫. સર્વ કામ ધર્માનુસાર અથાત્ મત્ય અને અમત્યનાં વિચાર કરીને કરવું જોઈએ.

૬. સંસારનો ઉપકાર કરવો અથાત્ નારાગિક, આત્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિ કરવી. એ આ સમાજનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે.

૭. સર્વસાથે પ્રીતિપૂર્વક, ધર્માનુસાર યથાયોગ્ય વર્તવું જોઈએ.

૮. અવિદ્યાનો નાશ અને વિદ્યાની વૃદ્ધિ કરવી મંદરમે.

૯. અલેકે થતાંની ઉત્તિથી સંતુષ્ટ ન રહેવું જોઈએ કિંતુ સર્વની ઉન્નતિમાં પોતાની ઉન્નતિ સમજવી જોઈએ.

૧૦. સર્વ મનુષ્યોએ મામાજીક સર્વહિતકારી નિયમ પાળવામાં પરતંત્ર રહેવું જોઈએ. અને પોતાપોતાના હિતકારી નિયમમાંજ સ્વતંત્ર રહેવું જોઈએ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

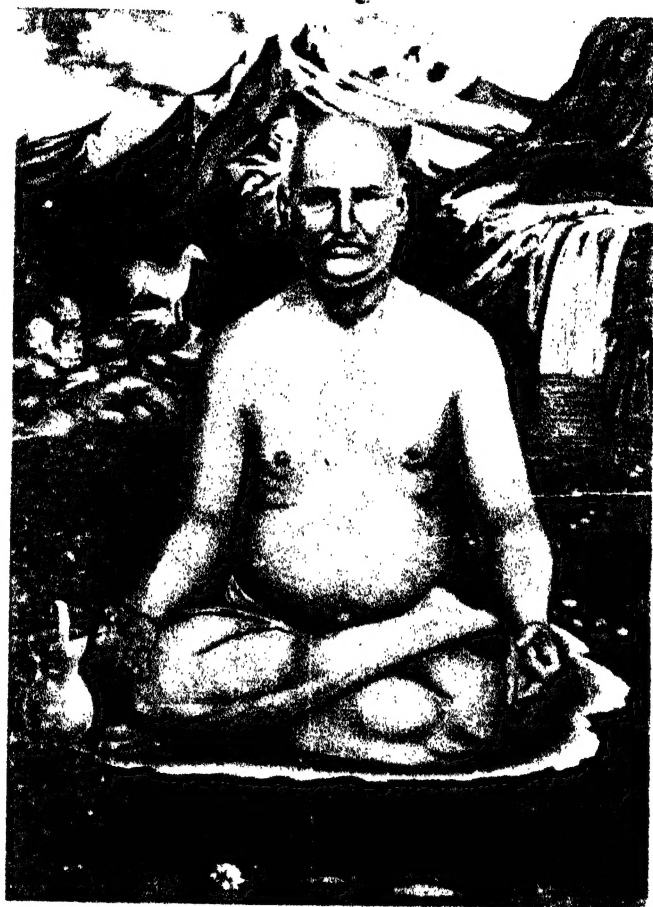
[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૧૪૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ હિંદુસમાજનો ઇતિહાસ

વિષય ૬-૧૩

वेदोंक अद्वितीय विद्वान, आर्य-
प्रणालीके पुनरुद्धारक आर्य समाज के
१४१४२ प्रवर्तक

श्रीमद्दयानंद सरस्वति.

पाखण्डानाम् विनाशाय वेदानाम् स्थापनाय च ।
सत्त्वधर्मं प्रकाशाय दयानंदरयजिवनम् ॥

॥ ओ३म् ॥

હિન્દુ સમાજનો અશિકુંડ.

હું ખ્રિસ્તી કેમ થયો ?

(૧)

મિ. ટોમસ દેશી ખ્રિસ્તી હતા. તેઓ ઘણાજ હસ-
મુખા, પ્રસન્નચિત્ત પણુ રૂઆબદાર ને તેજ હતા. તેઓનું
શરીર ઘાટીલું અને રંગ ઘઉંવર્ણુ હતો. તેઓ સાહેબી
પોશાકમાં રહેવાનું વધારે પસંદ કરતા. એઓ રામપુરમાં
તહસીલદાર હતા. એમના સ્વભાવમાં એક વિચિત્રતા
હતી કે તેઓ હિન્દુઓ ઉપર હરહમેશ કરડાકી કરતા.
હિન્દુઓના મુકદ્દમાઓમાં પણુ જરૂર કરતાં વધારે સખ્તા-
ઇથી કામ લેતા. એમના હાથ નીચેના હિન્દુ નોકરો પણુ
એમનાથી અસંતોષી હતા. મુસલમાનો તરફ એમનો
સ્નેહભાવ હતો, તેમના મુકદ્દમા વખતે ફરતા કોણુ જાણે
ક્યાં ચાલી જતી ! મુસલમાન નોકરો-અહિં મુખી કે

એક અહનો મુસલમાન અપરાશી પણ એમનો પ્રેમપાત્ર હતો. ખ્રિસ્તીઓ તો એમના જાતિભાઈ હ્યાં એટલે તેમના નારક ઉંદો પક્ષપાત હોયજ. ટોમસ સાહેબની આ બિન્ન નાથી હું મનમાં ઘણાજ ખીન્ન રહેતો હતો.

હું ટોમસ સાહેબનો દુભાષિયો (ગુજરાતીનું અંગ્રેજી કરનાર) હતો. જાતિનો આક્ષણ રહ્યો, એટલે મારા ઉપર વારંવાર વક્રદષ્ટિ રહેતી હતી. હું ઘણાંએ ડરીને ચાલતો, સાવધાનીથી કામ કરતો, છતાં એમની દમદમાટીમાંથી બચતો નહિ. મારી સાથે એક મુસલમાન મુનસી પણ કામ કરતો હતો. તે એપરવા હતો, કામમાં ભૂલ કરતો હતો, છતાં સાહેબ એને કાંઈ કહેતા ન હતા. આ વ્યવહારથી માફ હૃદય બળી-કકળી ઉઠતું હતું. હું મનમાં ને મનમાં વિચારતો કે, મારા પરજ એમની શનિની દૃષ્ટિ કેમ રહે છે? મેં એમનું શું બગાડ્યું છે? સરકારી નોકરીમાં અધિકારીની સામે-વળી તેમાંએ મેજિસ્ટ્રેટની સામે-જીભ હલાવવી એ વિપત્તિને નોતરવા જેવું છે. લાચાર! હું મનમારીને બેસી રહેતો હતો !

એકવાર મારી પત્નિ બિમાર પડી, તેની દવા કરાવવા માટે રજાની જરૂર હતી. મેં સાહેબ પાસે પાંચ દિવસની રજા માગી. એમણે તો સહાનુભૂતિ બતાવવાને બદલે મારી સારી રીતે ઝાટકણી કાઢી, એક તો પત્નિ બિમાર હતી, તેથી ચિત્ત ખિન્ન હતું. બીજું ઉપરથી આ ફાજયા ઉપર કામ થવાથી મારી આંખો લાલ થઈ

ગંધ, ક્રોધથી શરીર ગ્લુગ્લુથી ઉઠયું, પણ સાહેબના રોષીલા ચહેરા ઉપર દષ્ટિ પડતાંજ ક્રોધ મનમાં ને મનમાં દબાવવો પડ્યો. છતાં મેં નિશ્ચય કર્યો કે આજે સાહેબ પાસે અપ્રસન્નતાનું કારણ પૂછીશ. અદાલત બંધ થતાં હું ટોમસ સાહેબને બંગલે પહોંચ્યો. આ વખતે તેઓ ખુરસી પર બેસી આનંદથી સીગાર પીતા હતા. હું એમને સલામ કરી ચુપચાપ ઉભો રહ્યો. સાહેબ ધુમાડો કાઢતાં બોલ્યા—
“ પડિત ! શું છે ? ”

મેં ઘણીજ નમ્રતાથી કહ્યું—“ હજુર ! અપરાધ ક્ષમા કરો. હું કંઈ કહેવા ઇચ્છુ છું. ” આથી સાહેબ જરા રોષથી બોલ્યા—“ હું સમજી ગયો. તમને રજા સિવાય બીજું કંઈ જોઈતુંજ નથી. જ્યારે ને ત્યારે બસ રજાજ જોઈએ. હું તે ક્યાં સુધી તમારી રજા મંજુર કર્યા કરું ? ”

મેં કહ્યું—“ નહિ, હજુર બીજીજ વાત કહેવા આવ્યો છું; પણ કહેતાં ડર લાગે છે. ”

‘ ડરવાની કાંઈ જરૂર નથી, કહો. ’

મેં કહ્યું—હજુર ! જ્યારે જુઓ ત્યારે આપ હિન્દુઓ પર નાખુશ રહો છો. તમે મારું કામ જાણો છો. હું કદી રજા લેતો નથી. મારો પત્નિ બીમાર છે. હું આપનો નોકર છું. હું આપની તરફથી સહાનુભૂતિની આશા રાખું છતાં બદલામાં અપમાન અને ખિન્નતા મેળવું છું.

હું એ જાણુવા માગું છું કે હિન્દુઓ પર આપની આ બકા નજર શાથી ? એમણે એવું તે કયું પાપ કયું છે ?

કહેતાં તો હું આ બધું કહી ગયો, પણ લયને લીધે મારાં રૂવાંટે રૂવાંટાં કંપી રહ્યાં હતાં. હું તેમની સામે જોઈ પણ ન શક્યો. નીચું જોઈનેજ ઉભો રહ્યો. પણ સાહેબ ગુસ્સે ન થયા. મને આશ્ચર્ય થયું. સાહસ કરીને મેં ઉંચે જોયું. આ વખતે તેઓ કાંઈ ઉંડો વિચાર કરી રહ્યા હતા. લલાટ પર કરચલીયો પડી હતી.

કેટલાક વખતે સાહેબ ઘણી ગંભીરતાથી બોલ્યા- પંડિત, હિન્દુઓ ઉપર મને ઘણી ઘુણ થાય છે. એમના પર દષ્ટિ પડતાંજ મારું લોહી ઉકળી ઉઠે છે. ઓહ ! તમે પૂછો છો, કે હિન્દુઓએ શું પાપ કયું છે ? હિન્દુઓના પાપોની ગણતરીજ નથી. હું સમજું છું કે, હિન્દુઓના જેવી પાપી કોમ આ વિરાટ સંસારમાં બીજી હશેજ નહિ ! તમે કહો છો, ખ્રિસ્તીઓ પાપી છે, બોજની અંપત્તિ પરજ એમની દષ્ટિ હોય છે. મુસલમાન પાપી છે-ઘણા પાપી છે. એ હિન્દુઓના જીવને દુભાવ્યા કરે છે. પણ પંડિત ! જોડું લગાડવાની જરૂર નથી. હું કહું છું કે, એઓ તમારા જેટલા પાપી નથી. એઓ બીજી કોમને સતાવ્યા કરતા હશે, પણ પોતાની કોમમાં મોહ-ખત રાખે છે. પોતાના ભાઈઓના સુખ દુઃખમાં સંમિલિત રહે છે. તમારી કોમ તો પરસ્પરમાં પ્રેમ કરવો જાણતીજ નથી. ઉદ્ધરી પોતાના જાતિ ભાઈઓનેજ સતાવે

છે. પોતાની જાતના દીન દુઃખીઓના ગળા ઉપર નિર્દયતાથી-કૂરતાથી ધૂરી ચલાવે છે. એમનાં આંસુ બેઠ હસે છે. ઓહ! આ ઘોર પૈશાચિકતાની-આ ઘોર કૂરતાની પણ કોઈ સીમા છે! આવી કૂર જાતિ જગતમાં કોઈ બીજી હશે કે? છતાંએ તમે પૂછો છો કે, હિન્દુઓએ શું પાપ કર્યું છે? અરે જલિમ! જાણો છો કે હું કોણ છું? હું તમારાજ દેશમાં તમારીજ હિન્દુ જાતિમાં ઉત્પન્ન થએલો હિન્દુ છું! મને ખ્રિસ્તી કોણે બનાવ્યો? તમેજ કેવળ તમેજ! ફરી પણ તમે પૂછો છો કે હિન્દુઓએ શું બગાડ્યું છે? તમે મને રામ અને કૃષ્ણની ગોદમાંથી ઉઠાવી ઇસુની ગોદમાં ફેંકી દીધો છે. શું આ સાધારણ પાપ છે?

મારી સામેજ આ મારી જાતિને ગાળ દઈ રહ્યો હતો. તેથી મને ઘોર સંતાપ થયો-ક્રોધ ઉપજ્યો, પરંતુ પરાધિન આદમીનું સ્વાભિમાન પેટ તરફ દ્રષ્ટિ જતાંજ ગુમ થઈ જાય છે. મેં કહ્યું, સાહેબ! આપ શું કહો છો? મારી સમજમાં નથી આવતું. સાહેબ જરા હસીને બોલ્યા-તમારી સમજમાં ક્યાંથી આવે? તમારી બુદ્ધિ એટલી તીવ્ર હોત તો હું ખ્રિસ્તી શા માટે બનત? ઠીક એસો, ક્યાં સુધી ઉભા રહેશો?

હું એન્ય પર બેઠો. મનમાં વિચારવા લાગ્યો, કે એને ખ્રિસ્તી થવું હતું તે થયો એમાં મારો યા હિન્દુ સમાજનો શો ફોપ?

સાહેબે મને પૂછ્યું—કેમ પંડિત ? કહાવ્ય આ બેન્ય પર કાંઈ ભાંગી ચા ઢેડ આવીને બેસે, તો તમે શું કરો ?

મેં સહજ ઉત્તર દીધો—પ્રથમ તો હું તેને બેસવાનું ન દઉં. જો તે બેસીજ બાકી તો તેની મરામત કર્યા વિના પણ ન રહું. ભાંગી-ઢેડ જેવી અછૂત જાતિને મારા જેવા કુલીન બ્રાહ્મણ સાથે બેસવાનો હકક શું છે ?

સાહેબ—તમે એ બિચારા ઉપર આટલી ઘૃણા શા માટે કરો છો ? શું તે મનુષ્ય નથી ? શું એની છાતીમાં તમારા જેવું હૃદય નથી ? શું એને, તમને પેદા કરનાર ભગવાનેજ નથી પેદા કર્યો ?

એને કોણ ના કહે છે કે એને ભગવાને પેદા નથી કર્યો. ભગવાને તો આ સારી સૃષ્ટિ પેદા કરી છે; તો ઢેડ-ભાંગી ક્યાંથી આવ્યા !! એને પણ હૃદય છે. છતાં ભગવાને એને નીચ જાતિમાં જન્મ દીધો છે. નીચ જાતિ-એને અમારી સેવા કરવાને માટેજ ઉત્પન્ન કરો છે. અમારા ધર્મશાસ્ત્ર પ્રજ્ઞેતાઓએ એમની મર્યાદા નક્કી કરી છે. એમની છાંયા પડવા માત્રથીજ અમે અપવિત્ર થઈએ છીએ. અને એ માટે અમારે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડે છે.

બીજી શૂદ્રોના આચાર વિચાર પણ અપવિત્ર હોય છે, તેથી અમે એની સાથે સંસર્ગ રાખતા નથી.

સાહેબ—હીક, પણ બધા શૂદ્રોના આચાર-વિચાર તો અપવિત્ર નથી ! ઘણાના આચાર-વિચાર પવિત્ર જોવામાં આવે છે. વળી ઉચ્ચ જાતિના બધાજ હિન્દુઓના આચાર વિચાર પવિત્ર હોતા નથી. ઘણા બ્રાહ્મણો એવા છે કે, તેઓ ચોરી કરે છે, દારૂ પીએ છે, અનં વ્યભિચાર પણ અનહુદ કરે છે. એમનામાં બ્રાહ્મણત્વનું કોઈ ચિહ્ન પણ જોવામાં આવતું નથી. તો કહો કે, આવો બ્રહ્મ બ્રાહ્મણ સારો કે એક પવિત્ર શૂદ્ર ?

મેં કહ્યું—બ્રાહ્મણવંશમાં જન્મ થવાથી એક બ્રહ્મચારી બ્રાહ્મણ પણ સો પવિત્ર શૂદ્રો કરતાં શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. હજુર, ખોટું ન લગાડ્યો, બ્રાહ્મણ તે બ્રાહ્મણ અને શૂદ્ર તે શૂદ્ર. કદાચ હું શૂદ્રને બ્રાહ્મણથી સારો માની લઉં, પણ ખમાજ તો એને શ્રેષ્ઠ નજ ગણે.

સાહેબ—એતો તમારી અંધ પરંપરા છે. મનુસ્મૃતિમાં સાફ કહ્યું છે કે, જો બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણ ધર્મનું પાલન નહિ કરે, તો તે બ્રાહ્મણ નથી. જો ચંડાળ પવિત્ર હોય તો તે શ્રેષ્ઠ પદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે ! અન્નમિલ કોણ હતો ? શબરો કોણ હતી ? એમણે શ્રેષ્ઠ પદ સાથી મેળવ્યું ? પણ હાલ તો ગંગા ઉલટી વહી રહી છે. તમે તમારા સ્વાર્થ માટે કેવળ તમારી શ્રેષ્ઠતા જાળવી રાખવા માટેજ શૂદ્રોને પશુ કરતાં પણ હલકા ગણે છો. જાણે તે મનુષ્યજ નથી ! હીક, કહો ત્યારે તમારા મંદિરમાં કોઈ શૂદ્ર ઠાકોરજીના દર્શન કરવા જાય, તો તમે જવા દેશો ખરા કે !

હું બોલ્યો—એ તો અસંભવિત છે. મંદિરમાં એના સ્પર્શથી લોકો અને મંદિર અપવિત્ર થઈ જાય. પોતાં તે લોકો પોતાનું મંદિર બંધાવી ઠાકોરજીનાં દર્શન કરી શકે છે.

સાહિબ—વાહ ! શું કહેવું ! ભગવાનના દરબારમાં પણ ભેદભાવ. અછૂતોની સૃષ્ટિ કરવાથી ભગવાન અપવિત્ર નહિ થયા. એમનું અપમાન નહિ થયું. પરંતુ તમારા મંદિરમાં અછૂતનાં ચરણ પડતાંજ મંદિર અપવિત્ર થઈ જશે,—ભગવાનનું ઘોર અપમાન થશે કેમ ? ! !

તો પછી જ્યારે અછૂતો મંદિર બંધાવશે, ત્યારે ભગવાનની પધરામણી કરી દરરોજ તેનાં દર્શન કરશે; ત્યારે તો, તેના અપમાનની સીમા ન રહેશે ! ! શું તમે લોકો ત્યારે ભગવાનનું આ અપમાન દરરોજ જોયાજ કરશો ? આથી ભગવાનના ક્રોધની તો સીમા ન રહેશે—એમની કોપ દૃષ્ટિથી આ નિખિલ વિશ્વમાં પ્રલયની લહેરો ઉઠશે, ત્યારે તમે ક્યાં રહેશો ! ?

મને આનો જવાબ ન સૂઝ્યો. ફરી સાહિબ બોલ્યા—કુતરો ભલેને તમારી પથારીમાં આવી બેસે, પણ એક અછૂત તમારા મકાનના પગથીયાં પર પણ પગ રાખી ન શકે. તમારા કુવામાંથી પાણી બરી ન શકે, તમારા મંદિરમાં આવી ન શકે, વગેરે કેટલાએ અત્યાચાર એમની સેવાના પુરસ્કાર છે ? જાણો છો તમારી આ હૃદય હિન તાથી એમના હૃદયમાં કેટલો આઘાત થાય છે ? તમારી કેટલી હાની થાય છે ?

મે કહ્યું—જી નહિ.

સાહેબ—તો સાંભળો એક જુની વાત યાદ આવી છે. એક નાનકડા ગામમાં એક બસોર રહેતો હતો. એનું જન્મરિત ઘર ગામ બહાર એક ખૂણામાં હતું. એના ઘર પાસેજ જંગલ આવેલું હતું. જંગલની પાસે રહેવાથી એનું જીવન હંમેશાં ભયમાંજ રહેતું હતું. સાંજ પડે એટલે ખારણા બંધ જંગલી પશુઓના ચિત્કારથી એના પરિવાર કંપતો કંપતો રાત ગાળતો હતો. એના પાંચ વાર નાનો હતો. પતિ-પત્નિ અને દસ વર્ષનો બાળક. છતાં એમને એ વાર પેટ પૂરતું અન્ન મળતું ન હતું. એ બન્ને ઉપર સારા ગામની સેવાનો ભાર હતો. તે ગામમાં શુભ અવસરના કાર્યોમાં વાળતું વગાડવા જતો. એની પત્નિ દાંધનું કામ કરતી હતી. આ સેવાના બદલામાં દરેક ખેડુત પાસેથી દર વર્ષે ખાંધેલું અનાજ મળતું. તે પણ કેટલીએ દીન પ્રાર્થનાઓ કરીને-કેટલાયે ધકકા ખાંધને, તે પણ પુરેપુરું મળતું નહિ. આપનાર કાંઈને કાંઈ જહાનું કાઢી એાછું આપતો હતો. શુભ અવસરો પર ફાટાંતૂટાં કપડાં મળતાં હતાં કોઈ કોઈ દયાળુ ઠાતા ચાર-છ પૈસા દાન આપવાની ઉદારતા બતાવતા હતા. કુરસદના સમયે બસોર સુપડાં, ટોપલી, પંખા, સાદડી આદિ વસ્તુઓ બનાવતો, આના બદલામાં કદી ચાર-છ સુકા વાસી રોટલા મળતા હતા. આમ થોડી સરખી આવકમાં તેઓ પોતાનો ગુજરો કઢીનાઇથી છતાં સંતોષથી ચલાવતાં હતાં.

એક દિવસની વાત છે. ગરમીના દિવસો હતા. એમાં શ્રીમંતના પુત્રનાં લગ્ન હતાં, અને ત્યાં વાળાં વગાડવા માટે ખસેરને જવું પડ્યું. શ્રીમંત ઘરમાંથી સારી આમ-દાની થશે એ આશાએ બિચારો આખો દીવસ તડકામાં વાળુ વગાડતો હતો. પરંતુ એની આશા એની ઘાતક થઈ, બીચારને હુ લાગી. સાંજ પડતાં તાવ આવ્યો, તે ઘેર આવી ચટાઈ પર પડ્યો, સવાર થયું. વગાડવા ન જવાયું, ખસ ! પેલા શ્રીમંતને એક નોકર સાક્ષાત્ ચમ-દત્ત જવો આવીને ત્યાં ઉલો રહ્યો.

ખસેરે કહ્યું—મને તાવ આવ્યો છે. મારામાં ચાલ-વાની શક્તિ નથી. નહિ તો હું ક્યારનોએ વગર બોલા-વ્યે હાજર થયો હોત.

નોકર—સાલા ! હું તને ઓળખું છું. તું નંબર એકનો બદમાસ છે. દારૂ પી આવ્યો હશે બીજું શું ? હવે બહાનાં કાઢે છે ? ચાલે છે કે નહિ ? ખસેર કેટ-લોએ રડ્યો—કરગર્યો. તેની પત્નિએ કેટલીએ કર્ણ પ્રાર્થ-નાઓ કરી, પણ તે વ્યર્થ. ખસેર આંખોમાં આંસુથી છલકાતો નોકરની સાથે ગયો. સાંજ સુધી વાળું વગા-ડ્યું. દીવાખતી થતાં લથડતો લથડતો તે ઘેર ગયો. ખારણું આગળ આવતાંજ તે બેહોશ થઈ જમીન ઉપર ઢળી પડ્યો. ફરી શુદ્ધિ ન આવી. તેનો પ્રાણ નીકળી ગયો. પત્નિ વિધવા અને નિરાશ્રિત બની—બાળક અનાથ થયું. મા દિકરાએ જંગલમાં એ કાળરાત્રિ કેમ ગાળી હશે ? ઓહ !!

સવાર થયું. પક્ષીઓ બોલવા લાગ્યાં, શિતળ હવા વહેવા લાગી. દુનિયામાં નવચેતન પ્રસર્થું. આવા આનંદ-મય સમયમાં વિધવા બસોરણે બળતા હૃદયે દ્વાર ખોલ્યું. પાસે પૈસા ન હતા. આખું ગામ એને અસ્પૃશ્ય ગણતું હતું. હવે પતિના શબને ઠેકાણે શી રીતે પાડવું એ એક પ્રશ્ન હતો. તે ગામમાં એક બીજો બસોર રહેતો હતો પણ તે એકલોજ હોવાથી કાંઈ મદદ કરી શકે એમ ન હતું. આથી વિધવા પેલા શ્રીમંતને ઘેર ગઈ, સાથે પેલો બસોર પણ હતો.

શેઠને જોઈ વિધવા રડી પડી. અને બોલી સરકાર હું લૂંટાઈ ગઈ છું વિધાતાએ મારું સૌભાગ્ય છીનવી લીધું છે. શેઠજી હતા પુરા “પશુ.” તે બોલ્યા તું લૂંટાઈ ગઈ તેમાં હું શું કરું ? હું તો તારું સૌભાગ્ય આપી શકતો નથી. રાંડ સવારમાંજ અપશુકન કરાવાને આવી પહોંચી ?

બસોરે હાથ જોડી કહ્યું—સરકાર ! દયા કરો. તેના પતિની લાશ ઠેકાણે પડે એવો પ્રયત્ન કરી આપો.

શેઠ—મારાથી કાંઈ બની શકે એમ નથી બચ્ચો રહેતે પડે.

બસોર—સરદાર તમે અમારા માળાપ છો તમારા સંજયમાં રહીએ છીએ. અમારા દુઃખ તમે ન સાંભળો,

તો પછી કોણ સાંભળશે ? તમેજ સહાયતા નહિ કરશો તો પછી કોણ કરશે ?

શેઠ—તને ઐક્યાર કહ્યું મારાથી કાંઈ બનશે નહિ.
જા. જાય છે કે નહિ ?

બસોરણ—પિતા ! હું આપની પુત્રી છું મારા પર ક્યા કરો.

શેઠ—હાય હાય આ શું ? આ સવારમાં જ અપ-
શુકન ! કોઈ છે ? આ સાલાઓને મારી ને દૂર કરો.

ખિચારાં શેઠનો તિરસ્કાર દેખી ચાલી ગયાં. ગામમાં
બેચાર ભલા માણસો ગણાતા હતા, ત્યાં ગયાં. કોઈએ
આંખ બતાવી, તો કોઈએ તિરસ્કાર કર્યો ને કોઈએ
ગાળો દીધી. પણ એમાંથી કોઈએ એવો ન નિકળ્યો, કે
જે સહાયતા તો ન કરે તે ઠીક પણ સહાનુભૂતિના બે
મીઠા શબ્દો એને કહે. આ તમારી પવિત્ર હિન્દુ સમા-
જની ઉચ્ચતર ફરજ ? તેઓ પોતાના જ બંધુઓ સાથે
આવો ધૃણિત વ્યવહાર કરે છે આ ભારતવર્ષ જ એવો
દેશ છે, કે જ્યાં મનુષ્યનું આ સ્થાન પશુ કરતાંએ નિકૃષ્ઠ
છે. વળી જ્યાંની હિન્દુસમાજ પોતાના એક આવશ્યક
અંગને ધૃણિત સમજી એમની ઉપેક્ષા જ નથી કરતી બલકે
એને જીવતાં જ રંડાવે છે, મૃત્યુ થતાં જ એના શબનું
અપમાન કરે છે. શું આ હિન્દુ સમાજનું ઘૌર પતન
નથી ?

ભંગીએ કહ્યું—એન, ગભરાવાથી શું થશે ? હું મારે ઘેરથી લાકડાં લાવું છું. તું પણ બંદોબસ્ત કર. બંને જાણે ઇંધન એકઠા કર્યાં, પણ પુરતાં ન હતાં. ભંગીએ તેનું અડધું છાપડું તોડ્યું. અને જેમતેમ શબને સ્થાનમાં લઈ ગયા ને તેને ઠેઠાણે પાડ્યું.

પંડિત ? જરા વિચારો. સાહેબે કહ્યું—એ સમયે વિધવાના હૃદયમાં કેઈતો આઘાત થયો હશે ? એક તો એનો પતિ ગયો. બીજું—ગામ લોકોએ સહાયતાને બદલે અપમાન કર્યું. ત્રીજું—શબની અંતિમ ક્રિયાને માટે તેને આટલો પરિશ્રમ કરવો પડ્યો, ચાચું—એનું નાનું બાળક ભુખ્યું તરસ્યું પાછળ પાછળ ફરતું હતું. ઓહ ! એ દશ્ય કેટલું કરૂણ હશે ! મનુષ્ય પર આવું દુઃખ પડે અને મનુષ્ય પોતાની શ્રેષ્ઠતાના ખોટા ધમંડમાં—અભિમાનમાં કુલી આવું કરૂણ દશ્ય જોઈ રહે એ કેવી પૈશાચિકતા છે, કેટલી હૃદયહીનતા છે ? શું આ તમારા હિન્દુસમાજની શ્રેષ્ઠતા છે કેમ ?

આટલું કહેતાં કહેતાં સાહેબ ચુપ થઈ ગયા, તેની આંખ સજલ થઈ. થોડીક ક્ષણ ચુપ રહી સાહેબ ફરી બોલ્યા. પંડિત તમારા સમાજની યશગાથા સાંભળો.

સાહેબે અગળ ચલાવ્યું. ગામ લોકોની આ દુસ્તાથી દુઃખી થઈ પેલો બસોર બીજે દિવસે બસોરણ પાસે આવી કહેવા શાગ્યો, જ્ઞેન આ ગામમાં રહેવાનો ધર્મ નથી.

ગામ લોકોની સંજ્ઞાનતા બેઠ લીધી. અહીં આપણી જાતનું કોઈ વર નથી. કાલે મોત આવે તો મારી લાશ કુતરા—ગીધ ફેલી ખાય માટે હું હવે અહીં ન રહેતાં ખીજે ઠેકાણે ચાલ્યો જઈશ. તું પણ અહીં ન રહે.

બસોરણ—છોકરાને લઈને હું ક્યાં જઈ ? મારી લાજ તો ભગવાનને હાથ છે.

પેલા બસોર ગામ છોડી સાત સમુદ્ર પાર શીજમાં પહોંચી ગયો.

પતિના મૃત્યુ પછી બસોરણ દુઃખી થઈ ગઈ હતી. હવે એનો આધાર માત્ર એક પુત્ર હતો. તેનું નામ હતું દમરૂ. માતાના લાડથી દમરૂ સ્વછંદી થઈ ગયો હતો. રોટલી ખાઈને તરતજ બહાર ચાલ્યો જતો હતો.

પેલા શેઠજીના મકાનની પાછળ બોરડીનાં ગાડ હતાં. મીઠાં મીઠાં બોર ખાવાની લાલચથી દમરૂ રોજ ત્યાં જતો હતો.

હવે તે મા દીકરાની વાત સાંભળો. પતિ મરી જવાથી તે બહુ દુઃખી થઈ ગઈ હતી. હવે પુત્રજ એની આંખોનો તારો હતો. એની આશાઓનું કેન્દ્ર અને એના સઘળા મુખનો આધારસ્તંભ પણ તેજ હતો. પતિના મૃત્યુ પછી એની આવક ઘટી ગઈ હતી. છતાં પુત્ર દુઃખી થાય તેવું તે ઇચ્છતી ન હતી. પોતે ખાતી નહીં, પણ પુત્રને ખવરાવતી હતી. પોતાના પુત્રને માટે તે પ્રાણ આપતી હતી.

શેઠના ઘરની પાછળ બારડીનાં બોર ખાવા દરરોજ દમરૂ જતો. તે વેળા શેઠનો એક સાત-આઠ વર્ષનો બાળક પણ બોર ખાવા આવતો હતો. બાળક અબોધ હોય છે, તેને સ્પર્શસ્પર્શનો ભેદ હોતો નથી. દમરૂ બોરડી પર ચઢી ડાળી હલાવતો તેથી પડાપડ બોર નીચે પડતાં. શેઠનો છોકરો તે વીણતો, પછી બન્ને વહેંચીને ખાતા. બન્નેમાં ગાઠ દોસ્તી બંધાઈ. એકબીજાને મજ્યા સિવાય ચેન પડતું નહી. એક દિવસ શેઠે આ બન્ને મિત્રોને જોયા અને ખીજવાયા. પોતાના છોકરાને લપડાક ચોડી દીધી, અને કહ્યું, “ બબડદાર, જો આ નીચની સાથે રમ્યો છુ તો હાડકાંજ ભાંગી નાંખીશ, દમરૂ અહુત હતો તેથી બચી ગયો. તેને કહ્યું બબડદાર જો અહીં આવ્યો તો ? ચામડીજ ઉતરાવી નાંખીશ. ધમકી આપ્યા છતાં બન્ને મિત્રો પાછા મળતા, બોર ખાતાને સાથે રમતા.

ગામમાં એક નાનું મંદિર હતું, ત્યાં ભજનકીર્તન થતાં. એક દિવસ શેઠના છોકરાએ કહ્યું આજે મંદિરમાં જલશો છે, પૂજા છે અને પ્રસાદમાં પેંડા વહેંચાશે, માટે તું મારી સાથે આવજે. પેંડાનું નામ સાંભળી. દમરૂ નાચી ઉઠ્યો. તેને બબર ન હતી કે મારા ત્યાં જવાથી મંદિર અપવિત્ર થઈ જશે. તાળી પાડતો પાડતો તે મંદિરમાં જઈ પહોંચ્યો. એને જોતાંજ મંદિરમાં બબલખાટ થઈ રહ્યો. એને જોતાંજ સહુ લોકો પોતાની પવિત્રતાની રક્ષા કરવાને વ્યાકુળ થઈ ઉઠ્યા. લોકોની આ હિલચાલથી દમરૂ સ્તાબ્ધ બની ગયો. એ બિચારો શું જાણે કે મને

જોધને આ લોકો ધર્મસંકટમાં પડી જશે. લોકોની હિલ-ચાલથી પૂજારી ગભરાઇ ઉઠ્યો. તે દમરૂ ઉપર તુટી પડ્યો. તેને એટલો તો માર માર્યો કે કોઇ પશુને પણ ન મારે! જે ભગવાનના દરબારમાં બધાજ સમાન છે, તેજ ભગવાનના દરબારમાં—કંઈવાતા ઘરમાં પ્રસાદ ખાવાની ઇચ્છાથી ગએલો બાલ—દમરૂ માર ખાતાં ખાતાં ઢળી પડ્યો. હિન્દુઓ અહિંસાવાદી કહેવાય છે. નાના જીવજંતુઓ પર હયા કરે છે, પણ એમના વિશાળ અને કર્ણાક્રુદ્ધ હૃદયમાં સાક્ષાત માનવ શરીરધારી અત્યજને માટે હયાનો એક કણમાત્ર શેષ બાકી નથી. કારણ? કારણ એ અછૂત છે—અપવિત્ર છે. એના સ્પર્શ માત્રથી હિન્દુઓની ધર્મ-નોંકા અધર્મના તોફાનમાં જઇ પડે છે. ખેર!!!

પ્રસાદના બદલામાં માર ખાઇ રોતો રોતો તે ઘેર ગયો. માતા તેની આ દશા જોઇ અસ્થિર થઇ ગઇ. તેને ગોઠમાં લઇ પૂછ્યું બેટા શું થયું? રડતાં રડતાં દમરૂએ બધી વાત કહી સંભળાવી. તેને દમરૂને સુખન કરી કહ્યું કે, બેટા તું ત્યાં શામાટે ગયો હતો? ત્યાં તારે જવું ન જોઇએ.

મા ! કેમ ન જવું જોઇએ. ? ત્યાં તો સૌ જાય છે, કોકોરજીનાં દર્શન કરે છે. પણ પણ તું રહે છે કેમ ? દમરૂએ કહ્યું.

માએ કહ્યું—બેટા તેઓ જઇ શકે છે, પણ આપણે નથી જઇ શકતાં કારણકે આપણે અછૂત છીએ. દમરૂ

માતાની વાત સમજી શક્યો નહિ. તે ઘણા જ આગ્રહથી બોલ્યો, મા! અછુત કોને કહે છે? આપણામાં અને એ મનામાં શું અંતર છે? મને તો કાંઈ અંતર દેખાતું નથી. કેવળ મારાં કપડાં ખરાબ છે. તમ તો ત્યાં કેટલાંક બાળક ખરાબ કપડાં પહેરી બેઠાં હતાં. માતા આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર શું આપે? તેણે કેવળ રડી જ દીધું.

દમરૂ બોલ્યો—ઠીક મા, તું રડ નહિ, હવે હું કદી મંદિરમાં જઈશ નહિ.

દમરૂ મંદિરમાં ગયો હતો, આ અપરાધની કઠોર શિક્ષા પૂજારી તેને કરી ચુક્યા હતા; પણ ગામ લોક શાન્ત થયા ન હતા. શેઠને ત્યાં ગામ લોક ભેગા થયા. શેઠે ભંગીયણને બોલાવી મંગાવી લોકો ક્રોધને લીધે પાગલ બન્યા હતા. પણ તે, અછુત હતી એ સારું હતું; નહિ તો કોણ જાણે તેઓ શું કરી નાંખત. લોકોએ સારી પેઠે ગાળો સભળાવી. ભંગીયણે હાથ જોડી કહ્યું—મહારાજ એ અજ્ઞાન બાળક છે, એ શું જાણે કે મારે મંદિરમાં નહિ જવું જોઈએ. મેં તો એને કહ્યું ન હતું. બાળકનો અપરાધ ક્ષમા કરો. હવે એવું નહિ કરે. લોકો પાસેથી રજા લઈ તે ઘેર ગઈ અને દમરૂને કહ્યું બેટા, હવે ઘેર જ રમ્યા કરજે, મંદિરમાં કદી જઈશ નહિ, હવે તારી જરાપણ ફરીયાદ આવશે તો હું પણ માર મારીશ.

બિચારો દમરૂ ડરી ગયો, એ દિવસથી તે ક્યાંય પણ જતો આવતો ન હતો. મા, પણ એના પર વિશેષ

દેખરેખ રાખતી હતી. પરંતુ બાળકોને બંધન ગમતું નથી. થોડા દિવસ પછી દમરૂને ફરવાની ઇચ્છા થવા લાગી. અવસર જોઈ તે ચાલ્યો ગયો. રમતાં રમતાં તરસ લાગી. આ વખતે કુવા ઉપર એ—ચાર સ્ત્રીઓ પાણી ભરી સ્ત્રી હતી. પાણી પીવાની આશામાં દમરૂ ત્યાં જઈ ચઢ્યો. એક સ્ત્રી પાસે પાણી માગ્યું. તે પાણીને બદલે ગાળ દેવા લાગી. એમણે પોતપોતાના ઘડા પટકી નાંખ્યા. દમરૂ સ્તબ્ધ થઈ ગયો. પહેલાંના જેવી કોઈ આકૃત આવશે, એમ વિચારી તેનો પ્રાણ કંપી ઉઠ્યો. તે નાશી ઘરમાં ભરાઈ બેઠો.

આ વખતે ગામમાં પહોંલા કરતાં પણ વધુ કોલાહલ મચ્યો. તરતજ પોતાને ત્યાં ભંગીયણને બોલાવી શેઠે ગર્જના કરીને કહ્યું:—અરે રાંડ ! તું બદમાસ થઈ ગઈ છે! તેં જ તારા છોકરાને ચઢાવી મુક્યો છે આજે એણે કુવો અપવિત્ર કરી નાંખ્યો. હવે લોકો ક્યાં પાણી પીશે ? આ સાંભળી બિચારી ભંગીયણના તો પ્રાણ ઉડી ગયા, તે હાથ જોડી બોલી. માબાપ, હું તો દરરોજ એને મારી આંખો સામે જ રાખું છું ક્યાંય જવા દેતી નથી. આજે જ એ લાગ જોઈ છટકી ગયો.

શેઠે ગુસ્સે થઈ કહ્યું:—હું તને સારી રીતે ઓળખું છું. તું મને બનાવે છે. તું સ્ત્રીધી રીતે માને એમ નથી. ભૈયાણ, આને જરા ઠીક કરો, પછીથી સ્નાન કરી લેજો. કાંઈ હરકત યદિ. ભૈયાણ, નિષ્કુર બની

અબળા પર તૂટી પડ્યો. બિચારી કેટલીએ રડી, કાલા-વાલા કર્યા પણ એનાં કર્ણ આકંઠથી કોઈનું હૃદય ન પીગળ્યું.

કહો પંડિતજી ! આ તમારી આદર્શ સમાજનું અહિંસા વ્રતનું કેવું સરસ ઉદાહરણ છે ? હિન્દુ પુરોહીની વીરતા કેવળ પોતાના જ ધર્મના લોકોને સતાવવામાં — અબળાએને ચોધાર આંસુઓએ રડાવવામાં જ રહી ગઈ છે. ખેર !!

ભંગીયાણુ રડતી કકળતી ઘેર ગઈ. તેણે વિકાળ રૂપ ધારણ કરી બાળકને પૂછ્યું, તું કુવા ઉપર શા માટે ગયો હતો ? ડરનો માર્યો તે થરથર કંપવા લાગ્યો. આંખોમાં આંસુ ભરી તે બોલ્યો, મા, મને તરસ લાગી હતી, સૌ કોઈ જાય છે, ને હું પણ ગયો. ત્યાં બે—ચાર છોકરા બીજા પણ હતા. એને તો કોઈ કંઈ કહેતું નથી. ત્યારે મારો શું વાંક ?

બાળકના આ લોણપણ પર માતાએ ધ્યાન આપ્યું નહિ. અપમાન અને ક્રોધથી એનું હૃદય સળગી રહ્યું હતું. બાળકનો જવાબ સાંભળતાં જ તે પોતાને રોકી શકી નહિ. બાળકને મારવા માંડ્યો. બાળક, નહિ મા, નહિ મા, કહેતો કહેતો તેના પગે લપેટાઈ ગયો. પણ તેનો હાથ રોકાયો નહિ. બાળક, અતિશય માર પડવાથી જમીન ઉપર ઢળી પડ્યો. રડતાં રડતાં એની હીચકી બંધ થઈ ગઈ, બાળકની આ દશા જોઈ તે તેને

ખોળામાં લઈ ખૂબ રડવા લાગી. બંનેએ કેટલો વખત સુધી રડ્યાં. ચુલો પણ ન સળગાવ્યો. બંને ભૂખ્યાં જ રહ્યાં. તમારી હિન્દુસમાજના આ નિર્દય ઘોર અત્યાચારોથી કેટલાંએ દીન દુઃખીઓનાં અહિં કરૂણ રૂદન થાય છે. ભૂખ તરસથી તલપી તલપી રાત દિવસ વિતાડે છે. એનો પ-તો કોણ મેળવી શકે ? આહ ! આ દુઃખી ઓની આહ તમને ક્યાંથી સુખની નિંદ્રામાં સૂવા દે. એ સમય દૂર નથી, જ્યારે તમારી પૈશાચિકતાનું પ્રાયશ્ચિત રક્તનાં આંસુ વહાવી કરવું પડશે.

તે દીવસથી ભંગીયણ ચિંતામાં રહેવા લાગી, તે વિચારવા લાગી કે, હું એવા ધર્મધ્વજોની વચ્ચે રહું છું કે જેમનો ધર્મ મારી છાંયા માત્રથી મૃત્યુના આસો લેવા માંડે છે. અહિં મારી જાતિનું કોઈ માણસ નથી - કોઈ સહાયક નથી. તો એવા ગામમાં હું શી રીતે રહી શકીશ ? હે ભગવાન ! મારા પર દયા કરો.

ભગવાને એની પ્રાર્થના સાંભળી. ગામમાં બે મિશનરી મંડમો આવી. એમણે ગામની સ્ત્રીઓને ભગવાન ઇશુનો સંદેશ સંભળાવ્યો તે ભંગીયણે પણ ઉપદેશ સાંભળ્યો. તેણે પોતાનું દુઃખ આ મંડમોને કહ્યું. આ કથની સાંભળી દયાળુ મંડમોની આંખો ભરાઈ આવી, તેમણે કહ્યું તમે બંને મારી સાથે ચાલો ઇશા મસી દયા કરશે. દુઃખીઓનાં દુઃખ દૂર કરવાને જ ઇશુ સંસારમાં આવ્યા હતા.

ભંગીયણ પુત્રને લઈ ચાલી ગઈ. એની જીવનધારા બીજી જ દીશામાં વહેવા લાગી. એણે એક નવા સંસારમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં કોઈ મોટું નાનું-ઉંચ-નીચ ન હતાં, સર્વ સમાન હતાં. અહિં ભંગીયણને કોઈ ખરી ખોટી સંભળાવનાર ન હતું, સઘળા એની સાથે આત્મીય સમાન વહેવાર કરતા હતા. હવે તે સવચ્છ કપડાં પહેરતી હતી. સાફ લોજન જમતી હતી. સૌ કોઈ એના પ્યારા બેટા ઉપર પ્યાર કરતા હતા. કોઈ પણ ઘુણાની દૃષ્ટિએ જોતું ન હતું. તેને રમવાને સુંદર રમકડાં મળતાં હતાં. તે ખુલ્લા મેદાનમાં નિર્મળ વાયુમાં સ્વતંત્રતાપૂર્વક પક્ષીઓની પેઠે રમ્યા કરતો હતો. જેને ચાહે એને સ્પર્શ કરે-ચાહે એને ગળે લપેટાઈ જાય; ચાહે ત્યાં અંગણમાં કે દેવળમાં ફરે. હવે એનાથી કોઈ માણસ કે મકાન અપવિત્ર થતાં ન હતાં.

કહો પંડિત, આ બે માણસો ખ્રિસ્તી થવાથી તમારી શી હાની થઈ ?

મેં કહ્યું-હજુર એને ખ્રિસ્તી થઈ જવાનું તો કોઈએ કહ્યું ન હતું. તે પોતાની ઇચ્છાથી ખ્રિસ્તી થયાં તેમાં કોઈ શું કરે ? એમાં હિન્દુસમાજની યા મારી હાની શી છે ?

સાહેબે કહ્યું-એ ખરું છે કે, એમને ખ્રિસ્તી થવાનું કોઈએ કહ્યું ન હતું. પણ તમારા હિન્દુ સમાજે એની સાથે એવો નિર્દય વ્યવહાર કર્યો હતો કે, એમને ખ્રિસ્તી

કે મુસલમાન થઈ ગયા સિવાય જીવનરક્ષાને માટે બીજો ઉપાય જ ન હતો. જો અછુતોની સાથેનો તમારો આવો વ્યવહાર ચાલુ રહેશે તો સઘળા અછુતો હિન્દુ ધર્મનું શરણુ છોડી, બીજા ધર્મના આશ્રયમાં જઈ વસશે. ત્યારે શું તમે પાપખાનાં સાફ કરશો ? શું તમે ગાડું કાઢશો ? ચમારનું બધું કામ શું તમે જાતે જ કરશો ? હજી એ લોકો તમારી સાથે છે તેથી જ તમને ખૂરા લાગે છે. જ્યારે તેઓ તમારાથી દૂર થશે ત્યારે જ એમને માટે તમે ઝારઝાર આંમુએ રડશો તમે ખાવીસ કરોડ છો તે પંદર કરોડ રહી જશે. એ કેવળ તમારી નાદાનીને લીધે જ—તમારી કુલીનતાઈના જુઠા પાખંડને લીધે જ. વિચારો એ સાત કરોડ મનુષ્યોના બળ—તેમની સહાયતા કેટલી બધી હોય છે ? જો તમે એમની સાથે પ્રેમપૂર્વક મનુષ્યતાનો વ્યવહાર કરશો તો તે તમારા પશિનાના બદલામાં પોતાનું લોહી વહેવડાવવા તૈયાર રહેશે. વિચારો, આવા ભાવી બળને જખરજસ્તીથી ત્યાગી દઈ તમે કેટલા નિર્બળ થઈ જશો ? વાડ પંડિત ? એ ખ્રિસ્તી બનેલો દમડ્ડ ભંગી તમારી પાસે બેસે તો તમે એને ઘૂણાની નજરે જુઓ ખરા ?

મેં ઉત્તર દીધો:—હું શા માટે ઘૂણા કરું ? કોઈપણ ખ્રિસ્તીઓની ઘણા કરતું નથી.

સાહેબ હસીને બોલ્યા—તમારા લોકોની બુદ્ધિની બલીહારી છે. પહેલાં એને તિરસ્કારથી જોતા હતા કેમ ?

કારણ કે, ત્યારે તે હિન્દુ હતો, અને તમારા ઠાકોરજીને શ્રદ્ધાપૂર્વક મસ્તક નમાવતો હતો. હવે એને તિરસ્કાર દષ્ટિથી નથી જોતા કારણ કે તે હવે હિન્દુ નથી. ને તમારા ઠાકોરજીને ઘૂણાની દષ્ટિથી જુઓ છો? રામ-ભક્તના સ્પર્શથી તમારો ધર્મ ડગમગવા લાગે છે, અને રામચંદ્રજીના વિરોધીઓના ચરણ ચુમવા છતાંએ તમારો ધર્મ પવિત્ર અને અચલ રહે છે!! કેવી મૂર્ખતા! ઓહ!! તમે લોકો આંખો છતાં અંધ છો! પંડિત! મહાત્મા ઇશુની શિતલ છાંયામાં દમરૂનીય શ્રેષ્ઠ ઉન્નતિ થઈ. આજે “ટોમરા” નામ ધારણ કરી માણસ્ટ્રેટના રૂપમાં તમારો અધિકારી થઈ બેઠો છે! જે દમરૂને જોઈ એક દિવસ હિન્દુ સમાજનું લોહી ઠંડુ પડી જતું હતું, આજે એજ દમરૂની સામે મોટા મોટા ધર્મ ધુરંધરો હાથ જોડી ઉભા રહે છે. જેમાંના તમે એક છો. બોલો હજી પણ અછુતોની ઘૂણા કરશો ?

આ સાંભળનાં જ હું ઠંડોગાર થઈ ગયો. હું સર્વ વાત સમજી ગયો. મારી આંખો આગળથી પડદો હટી ગયો. આજે મને માલમ પડ્યું કે, અછુતો પર અત્યાચારો કરી આપણે આપણી પોતાની જ જડ ઉપર મજ પ્રહાર કરી રહ્યા છીએ. મેં સાહેબ આગળ પ્રતિજ્ઞા કરી. આજથી અછુત મારા ભાઈ છે. હું એમને કદી તિરસ્કારથી જોઈશ નહિ. એમની સાથે પ્રેમથી વર્તીશ. એમના સુખ દુઃખમાં ભાગીદાર થવામાં મારું કર્તવ્ય

માનીશ. ને મારા બીજા ભાઈઓને પણ આ કર્તવ્ય પાલન કરવા સમજાવીશ.

*

*

*

* વાંચક બંધુ ! હિન્દુ સમાજના આવા અત્યાચારોથી ઇશુ અને મહમદના અનુયાયીઓ હિન્દુસમાજના કેટલાંક લોકોને લાલને વટલાવવાની પોતાની નેમમાં ફાગ્યા હશે. હિન્દુસમાજ યુગ ધર્મને ઓળખી પોતાની ચાલ નહિ બદલે તો કેટલાંક વખતથી હિન્દુ કોમને હડપ કરી જવાની ઇચ્છા રાખતી વિધર્મી કોમ પોતાની નેમમાં ફાવી જશે. માટે કદરેક મનુષ્યની સાથે મનુષ્યને યોગ્ય વર્તવ રાખવા અને યુગ ધર્મને ઓળખી દુનિયા કબી દીશા તરફ આગળ વધે છે તેનો વિચાર કરવા વિનવ્રીએ છીએ.

—પ્રકાશક

* આ પુસ્તીકામાં બહાર પાડેલી એ કહાણીઓ સુરતના “ હિન્દુ ” સાપ્તાહિક પત્રમાં પ્રગટ થએલી. તે પુસ્તકાકારે પ્રસિદ્ધ કરવા બદલ અમે “ હિન્દુ ” કાર્યાલયનો આભાર માનીએ છીએ. અને જણાવીએ છીએ કે, સમાજ-સુધારણાની ઇચ્છાવાળાઓએ “ હિન્દુ ” સાપ્તાહિક પત્રનો બહોળો પ્રચાર કરવો જોઈએ. સ્વદેશમાં વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨-૧૨-૦, વિદેશમાં શિલિંગ ૮.

—પ્રકાશક.

હિન્દુ સમાજનો અગ્નિકુંડ.

હું વેશ્યા કેમ થઈ ?

[૨]

મારો જન્મ એક પ્રતિષ્ઠિત અને કુલીન બ્રાહ્મણ કુળમાં થયો હતો. માતા પિતા મને નાના પ્રકારનાં લાડ લડાવતાં હતાં. અમારું ઘર પાંચ પૈસે સુખી હતું, તેથી મારાં માતાપિતા મારો બોલ ઉપજી લેવા સદા તત્પર રહેતાં. જ્યારે હું અગીઆર વર્ષની થઈ તે વખતે મારાં લગ્ન ભારે ધામધુમ અને ખર્ચની મણા રાખ્યા સિવાય પચાસ વર્ષના એક વૃદ્ધ સાથે મારા પિતાશ્રીએ કરી નાખ્યાં. આ રીતે મારાં માતાપિતાએ મારા વૈધવ્યને આમંત્રણ આપી દીધું.

વર્ષ દીવસ વહી ગયો. પતિરાજ બિમાર પડ્યા. ખચવાની કોઈ આશા ના રહી. રોદ્રમૂર્તિ ચમરાઈ મારા પતિને લઈ જવા આવ્યા. અને લઈ ચાલતાં દસ દિવસ વહી ગયા. હિન્દુસમાજની નીંદનીય રીતીનીતિ પ્રમાણેના સર્વ સંસ્કારો બાદ હું વિધવા ગણાવા લાગી. મારાં માતાપિતા મારા પર વર્ષેલા આ અણધાર્યા પ્રકોપથી દુઃખી થઈ રહ્યાં હતાં. વૈધવ્ય તેના સર્વ સહચરો દુઃખ, શોક, સંતાપ, તિરસ્કાર લાંછન સાથે આવી લાગ્યું.

હું, અજ્ઞાન બાલીકા જ હતી. પવિત્રહનું મુખ સરખું પણ જોવા ભાવ્યશાળી નહોતી થઇ.

પિતાજી અમારા ધર્મશાસ્ત્રોથી સંપૂર્ણપણે જાત હતા તેઓ મારા ગુરૂ થયા, હું અજ્ઞાન બાલીકા તેમની પાસે વિધવા ધર્મનું શુષ્ક શિક્ષણ મેળવવા લાગી એની સાથે મને ધર્મ-કર્મનું પણ શિક્ષણ આપવામાં આવતું હતું. મારાં માતા પિતાશ્રી જે શિક્ષણ મને આપતા તે પ્રમાણે બરાબર ચાલું છું' યા નહિ, તેની તપાસમાં રહેતાં. મારો બાલ્યકાળ આ પ્રમાણે માતા પિતાની છાયા નીચે વીતી રહ્યો હતો. હવે હું અજ્ઞાન બાલીકા મટી યૌવનને આંગણે આવી પહોંચી, યૌવન શુભલ સર્વ ફેરફારો મારા અંગેઅંગમાં થવા લાગ્યા. શરીરમાં ચંચળતાનો આવિર્ભાવ થયો. અંગમાં એક પ્રકારની ચપળતા, લ઼઼઼્્ળળતા આવી. અને આ શાંતિ-મય જીવનમાં કાળાં વાદળાં ઘેરાવા લાગ્યાં હું અન્યાર સુધી તો માતાપિતાને ઘેર હતી હવે સુરગૃહે જવાનો સમય આવી લાગ્યો કારણ કે હવે હું બાલીકા મટી યુવતી થઇ હતી. એક દીવસે મને લેવા માટે મારો જેઠા આવી પહોંચ્યો. કોઇ અણધારી આકૃતની શંકાથી મારું મન ખેદ પામી રહ્યું હતું.

જેઠાજીએ કહ્યું:-કૃપા કરી વહુને મોકલી આપો.

પિતાજીએ તેને કહ્યું:-મારી દીકરી વિધવા છે, ત્યાં રહે તેના કરતાં અહીં રહે તો શું ખોટું છે ?

તેણે કહ્યું—એમાં શું. વિધવાએ તો સાસરે જ રહેવું
એ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. શું મારા બાઈનો દેહાંત થયો
એટલે વહુ સાસરાનું મોંહ પણ ન બુઝે ? મારા પિતા-
ણે કહ્યું છે કે, “વહુને તમારે ત્યાં હવે નહિ રખાય.”
પિતાણે જેઠણને ઘણું સમજાવ્યા છતાંયે તેઓએ
ત્યારે ન માન્યું ત્યારે મેને વિદાય આપવાની તૈયારી
કરવા માંડી. હું રોતી કકળતી, માતાપિતાના પ્રેમમય
વ્યવહારને યાદ કરતી. ભવિષ્યના બનાવો માટે ચિન્તા-
ગુર થતી હતી. પિતાણે જેઠણને કહ્યું—આ “ભલા
ગણી પર દયા રાખજો એને હવે આપના સિવાય આ-
શ્રય નથી.

એમણે ઉત્તર આપ્યો—“આપ એ વાતથી નીશ્રીત
રહેજો આપની દીકરી છે તેવી જ મારી પણ દીકરી
ગણીશ. તેને કોઈ પણ જાતનું દુઃખ નહિ પડે.

હાય ! સમાજમાં આવાં કેટલાંએ આત્મસત્તો બાળ
કીઓને વિદાય કરતી વખતે સાસરીઆ પણ તરફથી
આપવામાં આવે છે. પણ હિન્દુ સમાજના કમનસીએ
એવાં એકેય વચનનું પાલન જસુર પણ કરતો જ નથી.
પરણી સાસરે આવી એટલે એક ગુલામથી પણ નીચ
ગણવામાં આવે છે. તેના એક નાનામાં નાના ગુનાહને
ગંભીર સ્વરૂપ આપવામાં આવે છે. વહું એ અપમાન
અને તિરસ્કારની સળવમૂર્તિ સમાન છે. જેમ એક
નાદાન બચ્ચું પોતાને નાપસંદ રમકડા સાથે જેવા વ્યવ-

હાર ચલાવે તેનાથી પણ અધીકતર ખરાબ વ્યવહાર તેના તરફ સાસરીઆં તરફથી થાય છે. નારીઓની આ કઠોર દશા સુધારવા હિન્દુ સમાજે અત્યારસુધીમાં કાંઈ પણ કર્યું નથી. સાસરે એ વિધવાસ્ત્રીઓ માટે ભયંકર અગ્નિકુંડે સમાન છે, જેમાં વહુના શરીર અને હૃદયની કટકે કટકે આહુતીઓ અપાય છે. મુગાં ખેડેરા પશુઓને જેમ વધ-સ્થાનમાં લઈ જવાય છે અને ત્યાંનું ભીષણ દ્રશ્ય જોઈને વેાં, વેાં કરી તેઓ જે ચીત્કાર ઉઠાવે છે તેના કરતાં પણ વધારે કડ્ડણ દશા અમારી નારીઓની સાસરામાં થઈ રહી છે. પશુ તો ચીત્કાર કરતાં પણ એકે બટકે આફ્રાની દુનિયા છોડી જાય છે. પણ હાય હિન્દુ સમાજ ! તારી બેટીઓના રોમેરોમ તીક્ષણ છરીઓ ભાંકી ભાંકી તેની પરીક્ષાઓ લેવાય છે. મારૂં દુર્ભાગ્ય આ સાસરામાં મને ઘસડી લઈ જતું હતું. ઇચ્છા થતી હતી કે ઉડીને પણ માત-પિતાના સ્નેહમયી સામ્રાજ્યમાં જઈ પહોંચું. હું સાસરે પહોંચી સસરાના ઘરમાં હામલ થઈ, લજ્જાથી લાલ મુખે હું એક બાળુ જઈ ધુંધર તાણી ઉભી રહી. એટલામાં એક સ્ત્રી આવી પહોંચી. તેણે આવી મારો ધુંધટ હટાવી દીધો તેની આંખોમાં કુરતા દ્રષ્ટિગોચર થતી હતી હું ગભરાઈ ગઈ મેં ધુંમટો પાછો તાણ્યો, એટલામાં તે મારા જેઠ તરફ જોઈ બોલી “શું આજ તેજ ડાકણ છે કે જે લગ્ન કરતાં જ મારા પુત્રને સ્વાહા કરી ગઈ ? સાસુના આ

શબ્દોએ મારા દિલમાં આઘાત કયો. મેં મનમાં ભગવાનની પ્રાર્થના કરી “ હે દયામય ! હજી તો મારે પગ મૂકે તો વાર પણ નથી થઈ ત્યાં મારા હૃદયને આઘાત પહોંચે એવાં વચનો બોલાવા લાગ્યાં. હે જગદાધાર ! આ દુઃખીચારીની લજ્જા તારે હાથ છે, તું રક્ષા કરજે. પણ દુઃખીઓનું કર્ણુ-રૂદન ભગવાન સાંભળતો નથી. સાસરામાં વિતાવેલા આ દિવસોની યાદ મારા હૃદયને કંપાવવા બસ છે. પિતાના ઘરમાં સુખ ચેનમાં દિવસો વિતાવેલા, તેથી ઘર ધંધો પણ મને આવડતો નહિ. પણ અહિં તો સઘળ ઘરનો બોલો મારા પર લાદવામાં આવ્યો હતો. માડું દુર્ભાગ્ય કે જે જે વિતાડતું તે હું શાન્તિથી સહન કરતી.

હું કેટલું ચે સાડું કામ કરતી, કેટલી ચે ઝડપથી કરતી તો પણ મારે તિરસ્કાર સહન કરવો પડતો. સાસુ કહેતી “ વિધવાને પેટપુર બોજનની શી જરૂર છે ? પેટ પુર આવવાનું મળશે તો કોણ જાણે શું નું શું કરશે. ” સસરાજી બિચારા સાસુજીના કંકાસને દુર કરવા “ ઠીક છે ” કહી મૌન પકડતા, તે બિચારાનું મારી જનજરમાન સાસુ આગળ કંઈ ઉપજતું નહિ. હું આખો દિવસ કામકાજ માંથી કપડાં ધોવા નવરી પડતી નહિ. તેથી મારાં કપડાં દુર્ગંધ મારતાં એક દિવસ મેં મારાં કપડાં કુરસદ કહાડીધોયાં પણ સાસુજી તે જોઈને બોલ્યાં “ આવાં સફાઈબંધ કપડાં કયા છેલને બતાવવાં છે ” અમારી

સમાજની આ અધોગતિ તો જુઓ. વિધવાઓ સારાં, સ્વચ્છ, ધોરણે કપડાં પહે ન પહેરી શકે. એક દિવસ દાળમાં ભૂલથી મીઠું વધુ પડવાથી સાસુજી ખરાં થઈ ગયાં અને સળગતું લાકડું મારા હાથ પર ચાંપી દીધું. તે દિવસની આખી રાત્રી મેં રડીને જ પસાર કરી. આ રીતે મૃત્યુના નામની માળા જપતી હું જીવન વીતાવી રહી હતી. પણ ચમરાજ સુધાં મારા જેવી કમનસીબને ઉપાડી લેવા તૈયાર ન હતા. મારી સાસુને મારી જેઠાણી માટે ઘણું જ સ્નેહ હતો. સાસુની દયા, પતિનો પ્રેમ તેને આનંદિત કરી રહ્યો હતો. જેઠાણી મારા પર કૃપા દ્રષ્ટિ રાખતી. તેની દયાથી સંકટમાંથી હું કંઈક વખત બચી જતી. પરંતુ જેની અહીંયાં જરૂર છે તેની ત્યાં (પ્રભુને ત્યાં) પણ જરૂર છે. જેઠાણી બિમાર પડી દવા, દારૂ કાંઈ કામ ન લાગ્યાં. કાળે તેના જીવનને હણી લીધું. તેના મૃત્યુને કંઈક દિવસો વિત્યા બાદ જેઠજી મારા તરફ વધારે ને વધારે સહૃદય દેખાવા લાગ્યાં. જ્યાં સુધી જેઠાણી જીવતી હતી ત્યાં સુધી તો તેમનું વર્તન મારા પિતાજીને આપેલા વચનથી સદંતર વિરુદ્ધ હતું. પણ જેઠાણીના મરણ બાદ તેમને મારા પિતાજીને આપેલું વચન યાદ આવ્યું હોય તેમ જણાવવા લાગ્યું. હું લોખી આશ્ચર્ય પામી ગઈ. હવે તો જેઠજી ધીરે ધીરે મારો પક્ષ કરવા લાગ્યા. એક દિવસ તો તેમણે પોતાની માને કહી દીધું “ બા ? હું કેટલા દિવસથી જોયાં કરું છું કે

વહુ જ્યારથી આવી છે ત્યારથી તું તેના પર વિના કારણ કાંઈ કાંઈ બહાનાં કાઢી તેને સતાવી રહી છે. તે એક તો પોતે દુઃખી છે તો તેને વધુ સતાવે શું કાયદો ? મારાથી આ રાત દિવસનો કંકાસ હવે ખમાતો નથી. તને કેટલીએ ફેરી કહ્યું પણ તારા તો મગજમાં નથી ઉતરતું. જો હવે તું સતાવીશ તો તેનું પરિણામ સાફ નહિ આવે. મારે ઘર છોડવું પડશે. ”

પોતાના એકના એક પુત્રની આ ધમકી સાંભળી સામુજી ભયભીત થઈ ગયાં. ને તે દિવસથી મારા ઉપર વર્ષતા જીવનનો અંત આવ્યો.

હિન્દુ ઘરોમાં વહુને સાસુ, સસરા, જેઠ વિગેરે વડીલો આગળ મર્યાદામાં રહેવું પડે છે. તેમની સાથે વાત પણ નથી કરી શકાતી, કે ન તો ધુંધટો દૂર કરાતો. હું પણ કાંઈ આ નિયમને અપવાદરૂપ નહતી મારે પણ તે સર્વ પાળવું પડતું. જેઠા ધીરે ધીરે આ નિયમોને ભંગ કરી આગળ વધી વદ્યા હતા. તે મારો પક્ષ લઈને જ નહિ અટક્યા પણ વખત મેળતાં મને વારંવાર પૂછતા “ વહુ તમને કોઈ તકલીફ તો નથી ના, કાંઈ જોઈતું કરતું હોય તો બે લાશક કહેજો ” હું એ કાંમાધ નરને જોખળી શકી નહિ. તેની કયા દ્રષ્ટિનો મારા પર સચોટ પ્રભાવ પડ્યો. હું તેને દેવતા માનવા લાગી. હવે તો તેમની શરમ પણ મને ઝાછી લાગવા માંડી. પરંતુ મારા હૃદયમાં કોઈ વિશીષ્ટ ભાવ ન હતો, કોઈ વાસના, પાપ

ન હતું. મારી એક મોટી ભૂલ એ હતી કે હું તેને ભક્તિભાવથી જોતી. અને એ જ ભક્તિભાવનો દુરુપયોગ એ નરાધમે કર્યો, અને મારા જીવનનો સર્વ નાશ કરી નાંખ્યો. આહ પ્રભો ! જો મારી ભૂલ મને વખતસર સમજાઈ હોત તો હું એ કામી કૃતરાની મોહજાળમાં ફસાત નહિ. પુરૂષો કહે છે કે “ સ્ત્રીઓ મોહજાળની મૂર્તિઓ છે, પણ ખરું જોતાં સ્ત્રીઓને પાપાચારમાં પ્રેરનાર નરાધમોની હિન્દુ સમાજને ખોટ નથી. પુરૂષો સ્ત્રીઓને છળવા નાના પ્રકારના પ્રયાસો આદરે છે. થરમાં સહાનુભૂતિ અને મીઠી જબાનથી તેઓ માટે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન કરવી. સંજોગો મળતાં એ શ્રદ્ધાનો ઘણોજ નિદ્ધ નીચ ઉપયોગ કરતાં પણ એ પાપાત્માઓ અચકાતા નથી.

કોઈ જગ્યાએ એવું જોયું છે કે સ્ત્રીઓ પુરૂષને ફસાવ્યો હોય ? જ્યાં જુઓ ત્યાં સ્ત્રીઓ જ પુરૂષોની માયા જાળમાં ફસાયેલી માલમ પડે છે. પુરૂષોએ સ્નેહ, મમતા, દયા, સહાનુભૂતી, ઉપકાર બતાવી સ્ત્રીઓને ફસાવી જ્યાં જુઓ ત્યાં તેમનો સર્વનાશ કરી પોતાની પાશવ વૃત્તિની તૃપ્તિ માટે તેમના બલીદાનો લાંબા છે. એટલું જતાં જો સ્ત્રીઓને દગાબાજ, માયાવીની વીંધથી વીંગેર નાખેથી સંબાધી પોતાનાં કાળાં ઘોર કૃત્યો પર પડેલા નાખવા પ્રયત્ન આદરે છે.

એક દિવસ સસરાજી ઘેર ન હતા. સાસુજી મહોલ્લામાં બોલાવાથી ગયાં હતાં. ઘરમાં હું એકલી જ હતી, રાત્રિના

દશનો અમલ થયો હશે, મારા જેઠ બહારથી આવ્યા. હું તેમને જમાડી મારા ઓરડામાં ચાલી ગઈ. મારી આંખો મીંચાઈ ન મીંચાઈ ત્યાં તો જેઠણ મારા ઓરડામાં આવી પહોંચ્યા. હું તરત જ એક બાવુ ગભરાતી જઈ ઉભી રહી, મને તેમના અંગેઅંગમાં કામનાં દર્શન થયાં. તેઓ મારા તરફ તૃષ્ણાપૂર્ણ નેત્રોએ જોઈ રહ્યા હતા. મેં ત્યાંથી ખસી બહાર જવા પ્રયત્ન કર્યો પણ તેમણે મને રોકી કહ્યું “ ચંદન, ડરે છે કેમ ? આવ આવ મને આલીંગન આપ. એમાં ડરવાનું શું છે ? એમની આવી વાણી સાંભળી હું કંપી ઉઠી. કોઈક અમંગળ ભાવનાથી મારું હૃદય ધડકી ઉઠ્યું. મેં તેમને પુછ્યું આપે આટલી મોટી રાત્રીએ મારા ઓરડામાં શા માટે પ્રવેશ કર્યો છે ? તેમણે જવાબ દીધો. ચંદન ! તારી આ દશા જોઈ મને દયા આવે છે. યૌવનના આ તારા દિવસોની રાત્રી શી રીતે પ્રસાર કરી શકાતી હશે ? જેઠણની કાળી દૃષ્ટી તથા તેમના અર્થસૂચક શબ્દોથી તેમની ભાવના મારાથી અજાણ ન રહી. મારા હૃદયને આઘાત લાગ્યો. એમને તો હું વડીલ તરીકે ગણતી. પુત્રી સમાન પાલન કરવાનું તેમણે મારા પિતાજીને વચન આપ્યું હતું, છતાં તેમની અત્યારસુધીની વર્તણૂકનો ભેદ આજ મારાથી અજાણ ન રહ્યો. મેં નાસવા માટે પ્રયત્ન કર્યો. તેમણે મને પકડી પાડી, ભુજપાશમાં લઈ ચુંબન પર ચુંબનો કર્યાં. મારો નારીધર્મ એ પાપાત્માએ બળ-

જખરીથી નષ્ટ કયો. એ રીતે પોતાની પાપવાસનાને આધીન તેમણે મને કરી.

એ રાત્રી મેં ઘણાજ કુષ્ટમાં પ્રસાર કરી પ્રભુબળન કરતાં સવાર થયું. વિચાર્યું કે સઘળી વીતકવાર્તા સામુજીને કહી દઉં જરૂર તે મને આમાંથી બચાવશે મેં રડતાં રડતાં સઘળી હકીકત કહી અને પગમાં પડીને કહ્યું મા “ મારા સ્ત્રીધર્મની રક્ષા કરો ” પરંતુ પરિણામ તદ્દન વિરૂધ્ધ આવ્યું. તે એકદમ બદલીને બોલી—“ કુલટા, મારો પુત્ર રાતદિવસ તારૂં ઉપરાણું કરે છે, તેના ઉપર તું આવું આજ ચઢાવે છે ? કોઈ પણ છેલાથી આંખો લડાવી લીધો હશે એટલે હવે તારી એબ ઢાંકવા માટે તું મારા પુત્રને સંડોવે છે કેમ ?

મેં સમજી લીધું કે, જ્યાં પરમાત્માની અવકૃપા છે ત્યારે મારૂં ભાગ્ય પણ કુટેલું છે. જે જે દુર્ભાગ્યમાં લખ્યું હશે, તે ભોગવી છુટીશ. આમ અનેક તરેહના દિવસો વીતાવ્યા.

હવે જેઠની બાજી તો દિવસે દિવસે પ્રબળ થઈ. પરિણામે રહેતાં રહેતાં લજ્જા, ધર્મ ને નીતિના વિચારોએ પણ મારો ત્યાગ કીધો. ઉદય વાસનાઓના ઉછળતા તરંગોની હૃદય સરોવરમાં લહેરો આવવા લાગી. આકુળ અતૃપ્ત હૃદયે જેઠ ઉપર મારૂં સંપૂર્ણ બળીદાન દઈ દીધું. જ્યાંસુધી અગ્નીમાં ઘી નથી હોમાતું સુધી તેની જવાબાઓ પ્રચંડ નથી થતી—તેમાં મારો

શેા અપરાધ હતો ? મેં તો મારો ધર્મ બચાવવા સંપૂર્ણ પ્રયત્ન કર્યો; અસ્તુ ! હવે મારો જેઠ—મારા હૃદયનું સર્વસ્વ થઈ ચુક્યો. જેણે મારો સર્વ નાશ કીધો તો, તે જ મારો સર્વથી પ્રીય અને કીંમતી પદાર્થ થઈ પડ્યો. અમારા દીવસો અનેરા આનંદથી ઠંપતી સમાન વીતવા લાગ્યા. જ્યારે સાસુજી પાસે મેં રક્ષા માટે આજીજી કરી, ત્યારે તેમણે મને તુચ્છકારી કાઢી હતી. પરંતુ અમારાં વર્તન જોઈ તેઓ તથા સસરાજી પણ અમારું રક્ષણ કરવા ચાહતા હતા ! પરંતુ અમે અમારી આત્મ તૃપ્તિની સાધનામાં પડેલાં તેની તો કોણ પરવા કરે ? અસ્તુ.

એ પછી લગભગ એક વર્ષબાદ મેં ગર્ભ ધારણ કીધો. કોઈ વાતનો ભય ન હતો. સાસુ સસરાને લેદની ખબર જ હતી, અને જેઠ મારા પર પ્રાણ પાથરતો ! મારી પ્રસન્નતાનો પાર ન હતો. બાળકનું પ્રેમાળ મુખડું જોવાની સુખમય આશાએ મને હર્ષ દેહી બનાવી મુકી. આનંદના ઉભરાથી જેઠને મેં એ સમાચાર કહ્યા. તે પણ સાંભળીને ઘણા જ પ્રસન્ન થયા. બીજે દિવસે તે એક ઔષધી લાવ્યા. મને કહ્યું—આ પીજ ! બાળક ઘણું જ રૂંટપુટ થશે ! કંઈપણ સંકોચ કે વિચાર વગર હું પી ગઈ. રાત પડતાં જ પેટમાં ભયંકર પીડા થવા લાગી. સવાર પડતાં જ ગર્ભપાત થઈ ગયો. મને જેઠ પર સંદેહ આવ્યો ત્યારે મેં તેને કહ્યું. એટલે તે

બોલ્યો. “ કંઈ પાગલ બાગલ તો નથી થઈ ? મને ક્યા કમખખતનો ડર છે ? હું તો સ્વયંબાગકનું મુખડું જોવા આતુર થઈ રહ્યો છું. ગર્ભપાતથી મારા હૃદયને આઘાત લાગ્યો છે તેટલો હું જ બાણું છું ? ઉપરના તું આવી ઘેલી—ગાંડી વાત કરી બળતામાં ઘી હોમે છે. ક્યાંય એકલી—એકલી ગઈ હોઈશ, બલા વળગી લાગે છે. બીજું શું ? ” તે દિવસે હું એકલી નદીએ નહાવા ગઈ હતી. જેઠની વાત ગળે ઉતરી ગઈ.

થોડા દિવસો પછી ફરી ગર્ભ પ્રાપ્તો થઈ. પરંતુ આ સમયે અનીવાર્ય ભયની શંકાઓથી મેં વાત પ્રકાશમાં ન મુકી. જ્યારે ગર્ભનાં સર્વ લક્ષણો પ્રગટ થયાં, ત્યારે જેઠને આપે જ બાણું થઈ ગઈ. તેણે કંઈક અપ્રશન્ન થઈને કહ્યું—“ કમ અકકલ ! આવી વાત છુપાવવી જોઈએ ? મને બળર આપી હોત તો તારી મુખ—સગવડતાનો પ્રબંધ ન કરત ? ખેર ! હવે ઘરનું કામકાજ બહુ ન કરતી !

ફરી પુષ્ટીની દવાઓ ચાલુ થઈ, હું તેનું સેવન કરવા લાગી. એ ઔષધી—પ્રયોગથી દિન પ્રતિદિન મારી તંદુરસ્તી નબળી પડવા લાગી. પેટમાં હંમેશાં પીડા થવા કરતી. જ્યારે હું તેમને કહેતી, તો તે ઉગ્ર થઈને જવાબ દેતા—“ આ દવામાં એવી તો અસર છે કે બાળક ખુબ રૂબરૂ બને છે. હા ! ગર્ભાણીની તબીયત જરૂર કંઈક બગડેલી રહે છે. પણ એથી કાંઈ વિશેષ હાની નથી,

પ્રસવ પછી સ્થિતિ જેમની તેમ તાંદુરસ્ત થઈ જાય છે. ”
પરંતુ ધીમી ધીમી ગતીએ મારી તાંદુરસ્તી બહુ જ નબળી
પડી ગઈ.

પછી અઠ દિવસે જઈ હત્યું ચાંદન ! તારૂં શરીર
દિવસે દિવસે ગળાતું જાય છે. વૈદ્યને તારી તબીયતના
સમાચાર કહ્યા, ત્યારે તેમણે હવા ફેર કરવાની સલાહ
આપી છે. મારી પણ સલાહ એજ છે કે હવા ફેર કરવી
આપણે જાત્રાએ જઈએ તેથી હવા ફેર થશે. બોલ
તારો શું વિચાર છે ?

તીર્થ યાત્રા અને દેવદર્શનની આકાંક્ષાથી હિન્દુ
નારી રહેજમાં પ્રકુલ્લ બને છે. હું પણ ખુશ થઈ જાત્રાએ
જવાનું કબુલ્યું અને એક દિવસે જાત્રાર્થે નીકર્યાં તીર્થ-
રાજ પ્રયાગમાં પહોંચ્યા. ત્રીવેણી સંગમમાં નૌકા વિહાર
કર્યો. પાતાલપુરીમાં પ્રવેશી સર્વ દેવદેવીઓના અને
અક્ષય વરનાં દર્શન કર્યાં. મન વધારે પ્રસન્ન થયું શરી-
રનો ભાર ઓછો થયો.

ત્યાંથી અમે પાપ વિનાયીની વિશ્વનાથની લીલા
ભૂમિ કાશીપુરી તરફ પ્રયાણ કર્યું, ત્યાં જઈ અમે ધર્મ-
શાળામાં ઉતર્યાં. આખો દિવસ કાશી વિશ્વેશ્વરનાં એકે
એક મંદિરોનાં દર્શન કરવામાં ગાળ્યો, હું થાકી ગઈ,
સંધ્યા થતાં અમે ધર્મશાળામાં ગયાં. વાળુ કરી હું સુતી
તે સુતી-થાકેલી હોવાથી ભર નિંદ્રામાં પડી ગઈ ને સવા-
રમાં જાગૃત થઈ. જોતાં વાર જ માલમ પડ્યું કે હું ભોંય

ઉપર જ પડી છું કોટડીમાં કોઈ નહતું. મારી છાતી રૂંધાંઈ ગઈ, જેઠ ક્યાં ગયા હશે ? સામાનનું શું થયું હશે ? એવા અનેક વિચારોમાં હું ઉભી થઈ કોટડીની બહાર નીકળી તપાસ કરી, પણ ક્યાંયે જેઠ નજરે ન પડ્યા. અન્ય યાત્રાળુઓને પણ મેં પૂછ્યું પણ કોઈ જવાબ આપી શક્યું નહિ. ત્યારે શું મને એમણે તજી દીધી હશે ? મેં સાંભળ્યું હતું કે કેટલાય કુળવાન ગણાતા હિન્દુઓ પોતાના ઘરની પાપીણી સ્ત્રીઓને યાત્રા કરવાના બહાને લઈ જઈ ત્યાં છોડી મૂકી ચાલ્યા આવે છે. પછી તે વેરાગણ બની પોતાની બાકીની જીંદગી પુરી કરે છે તો શું મને છોડી દેવા માટે જ યાત્રાએ લાવ્યા હશે ?

એવા અનેક વિચારોએ મને મારી કફેડી સ્થિતી સમજાવી કે હું પાપીણી છું. જેઠની પ્રપંચબળમાં ફસાઈ મેં માફ સતીત્વ નષ્ટ કર્યું છે. એ પાપની શિક્ષા તરીકે જ હજારે મને ગર્ભ આપ્યો હતો. જેઠે હવા વગેરેથી એ ગર્ભને પાત કર્યો. બીજી વાર ગર્ભ રહેતાં અનેક હવાઓ બવડાવી પણ ગર્ભપાત ન થયો ત્યારે મીઠી વાતોમાં ફસાવી તીર્થયાત્રાને બહાને પોતાની-પોતાના કુળની આબરૂ સાચવવા ઘરમાંથી બહાર કાઢી મને ઠણકીનીને એ જેઠ અહિં કે જ્યાં માફ કોઈ સજી મોકોદર નથી ત્યાં છોડી ચાલ્યો ગયો.

પુરૂષ જાતિ કેવી સ્વાર્થી છે ? જ્યાં સુધી ગુપ્ત પણે વિષયવાસનાની તૃપ્તિ મળતી રહી ત્યાં સુધી મસા-

જનો ડર નહતો—ત્યાં મુઘી હું તેની પ્રિયતમા, પ્રાણેશ્વરી વીગેરે રહી, અને જ્યારે ગર્ભ રહેતાં કરેલા પાપનો ઘડો ફુટવાનો સમય આવ્યો, પોતાના કુળની યશ પ્રતિષ્ઠાની ઉજ્જવળતામાં કલંકની કાલીમા લાગવાનો સમય આવ્યો ત્યારે એ ઉંચ પદેથી આટલે દુર વેરાન પ્રદેશમાં—દયાજનક હાલતમાં છોડતાં વિચાર ન આવ્યો કે એ પ્રિયતમા હતી, પ્રાણેશ્વરી હતી. હવે માફ શું થશે, હું અભાગીણીને કોણ આશ્રય આપશે? આ મારી ડુબતી નૌકાને કોણ તારશે? હું નિરાશ થઈ. આંખોમાંથી અશ્રુધારાઓ વહેવા લાગી. એ ધારો પણ આત્માના પશ્ચાતાપથી સૂકાઈ ગઈ. હું હતાશ થઈ અને એક પાગલ માફક કાશીની ગલીએ ગલી ભટકવા લાગી.

ગર્ભાવસ્થામાં એક ડગલું ચાલવું કઠણ હતું. પાસે પૈસા ન હતા. ભૂખ કકડીને લાગી હતી. એ ભૂખની જવાબા વિશેષ પ્રજ્વલીત થઈ છતાં કાંઈ અન્ન ન મળ્યું. સન્ધ્યા થતાં હું ગંગા તીરે ગઈ અને એક ઘાટના ખુણા ઉપર બેઠી. ગંગાજીના શિતળ અને મુગંધીત પવને મારો થાક ઉતારી દીધો. શોકથી વ્યાકુળ થયેલું મગજ પણ શાન્ત થયું. હું પાછી વિચારવમજે ચઢી, માતાપિતાની મીઠી ગોદમાં માફ જીવન કેવું સુખમય હતું એ ખચપણ કેવું મધુર હતું. મોટી થતાં મારા પિતાએ એક વૃદ્ધ ખાળક (!) સાથે મારાં લગ્ન કર્યાં.

એ કનેડાંએ કરી મારૂ ભાગ્ય કુટયું. એ પતિની ગોદમાં મારે પવિત્ર અને સાત્વીક જીવનના પાઠો બળજબરીએ સ્વીકારવા પડ્યા. થોડા જ સમયમાં મારું ભાગ્યચક્ર ફર્યું, મારા પતિરાજ સ્વર્ગે સંચર્યા. જેઠે પિતા સ્વરૂપે આશીર્વાદ આપ્યા પછી તેઓ જ પતિ થઈ બેઠા. મારી દુર્ભાગ્ય જવાળાઓ ઉતેજીત કરી માતાપિતાના તરફથી શીખેલા સતીત્વના પાઠોનું, વાસનાની વેદી પર બલીદાન આપી તેમની ઉજ્જવલ કીર્તિને કલંકીત કરી હું અભાગીણી ગંગાના તીર પર પાપની પોટલી બાંધી બેઠી. એક રોટલીના ટુકડા મારે તલસું છું. આ સંસાર મારે મન શૂદ્ર છે આ દુનિયામાં મારું કોણ છે ? પાપ અને પશ્ચાતાપની જવાલાઓ અને ક્ષુધા શરીરને સળગાવી મુકે છે. મને કોણ આશ્રય આપશે ! આ કલંકનો તાપ નથી સહન થતો આ સળગતા સંસારનો અત એક માત્ર આત્મહત્યાથી જ આવશે એમ વિચાર કરો ત્યાંથી ઉઠી એક અલકે ધાર ઉપર ગઈ.

અરે પ્રાણની મમતા પણ કેવી કઠીન હોય છે ! મારી આંખમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યાં, હું ચારે તરફ જોવા લાગી ત્યાં પણ નિરાશાનું તાંડવ નૃત્ય નીહાળ્યું. નીરાશાની ભયંકર મૂર્તિ જોઈ હું હીંગમૂઠ બની ગઈ. સામેજ અશરણ સરણની ક્યાની પવિત્રધારા ગંગાજી રૂપે પોતાના કીલકીલાટ નાદ પ્રભુનાં અસીમ લીલાનાં યશોગાન ગાઈ રહી હતી.

ગંગાં માતા ! તું તારી શીતળ ગોદમાં આ દુખીઆરી ને સ્થાન આપ ! તું જગત્ તારણી છું. પાપી શું કે પુણ્યાત્મા શું સર્વ તારા છત્રનીચે આશ્રય પામે છે, તે શું ? મા ! મને તારા સ્નેહ રૂપી અમૃતનું એક બિન્દુ નહિ પાય ! મા તારી મીઠી ગોદનો આશ્રય ત્યાગી આ કોલાહલમય સંસારમાં પ્રવેશ નહી કરું. એમ કહી હું ગંગા નદીના જળમાં કુદી પડી. ઘડા સરીખા અવાજથી ગંગા નદીના બન્ને કીનારા ગર્જી ઉડ્યા, હું ગંગાજીના પવિત્ર જળમાં અદ્રશ્ય થઈ ગઈ.

પરંતુ નહિ, એજ દીને મને અનુભવ થયો કે પાપીઓ માટે દેવતાઓના વીશાળ હૃદય પણ દયાશૂન્ય હોય છે ગંગાજીની અનંત લહરીઓ પણ મને સ્થાન ના આપી શકી. મારા પાપમય શરીરનો ક્ષય કરવામાં ગંગાજી પણ સહાયક ના થયું. તેણે મને એકે દુબકીએ ઉપર આણી. કે તરતજ કોઈ જખરજસ્ત હાથે મારો ચોટલો પકડ્યો અને મને કીનારા તરફ ખેંચવા લાગ્યો. હું અભાગીણીના કિસ્મતમાં મોત પણ સરળયું નહતું હવે મારી શુ ગતી થશે એ ચિંતા અને ભયથી હું બેશુદ્ધ બની ગઈ. ચેતન આવતાં મેં જોયું કે હું હોસપીટલમાં પડી છું ફરી પ્રાણનો મોહ થયો. પોલીસની પુછપરછમાં મેં કહ્યું કે જીવ સહુને વહાલો છે હું તો મારા પતિ સાથે તીર્થયાત્રા કરવા આવી હતી. દૈવ યોગે હું વીખુટી પડી ગઈ બુખી અને તરસી હું તેમને શોધતી ફરતી

હતી, શોધતાં શોધતાં હું ગંગાને કાંઠે આવી પહોંચી
શારીરિક નિર્બળતાને લઈને હું પગ ઉઠાવી ન શકી
પગ લપસ્યો અને હું ગંગાજીમાં જઈ પડી. એમાં મારો
શો અપરાધ ?

પોલીસને આ વાત સાચી લાગી અને મને મારા
સાસરે મોકલવા પ્રબંધ કર્યો. આનું નામ નસીબની
લીલા ! મારા સળગતા સંસારને વધારે સળગાવવા હું
મૃત્યુના મુખમાંથી છુટી.

હું સાસરે પહોંચી. મને દેખતાં જ સર્વેએ મોંઠ
મરડ્યાં. ક્રોધની જવાળાઓ સળગી ઉઠી. સાહસ કરી
ઘરમાં પેઠી, બધા સાથે વઢી એ જેઠને પણ ઉધડો લીધો
પરંતુ તેનું પરિણામ શૂન્ય આવ્યું. મારા પર થતા
અત્યાચારોની સામે થઈ કોઈપણ પ્રકારે જીવન વીતાવવું
તો જોઈએને, આખરે એ દિવસ આવ્યો. પ્રસવ પીડા
થવા લાગી. મારી ચીસો સાંભળવા છતાં કોઈ મારી વારે
ના ધાયું જેઠને બોલાવી સમજાવ્યું કે યાદ છે કે ?
હું તમારી હતી. આ દુઃખને માટે તમે મારી મીટો
ખરાબ કરી હતી. તમારા પાપે હું દુઃખી થાઉં છું, અને
તમે હસીને જોઈ રહો છો. મારી આ દયાજનક સ્થિતિ
જોઈને તમને લેશ માત્ર પણ દયા નથી આવતી ? ધિક્કાર
છે તમારા જેવા પાપવાસનાના પૂતળાંઓને ! તમને ન
ફસાવવા ખાતર મેં તમારો બચાવ કર્યો ને અહીં આવી

તે આ દુઃખ સહન કરવા કે ? એટલું બોલતામાં પ્રસવ થયો હું બેશુદ્ધ બની ગઈ. ચેતન આવતાં સુંદર પુત્ર રત્નનાં દર્શન થયાં પણ ઉંઆ ઉંઆની ચીસો ના સંભળાઈ હાથ પગ હાલતા ન દેખી મારી આંખો આંસુથી ભરાઈ ગઈ. પ્રસવ પીડા પછી પુત્રરત્નનો પ્રસવ થયો સાથે મૃત્યુ લેતો આવ્યો. ના, ના, આવા સુંદર બાળકને મૃત્યું સંભવિત નથી મને વહેમ ગયો કે એ દુષ્ટ જેઠે જ એનું ખુન કર્યું જ હશે. જે મારા સતીત્વને નષ્ટ કરતાં ન ડર્યો, જે મને પરદેશમાં કુતરાને મોતે મરવા અટુલી મુકી નાસી જતાં ના ડર્યો, એ મને બીજુ શું ન કરી શકે ? હાય ! મારા નાના સુકુમાર બાળકને તમે મારતાં પણ ન ડર્યા. તમારા કહેવાતા કુટુંબની કલંક પતાકા રૂપ એ સજીવ બાળક હતો સમાજમાં કુળવાન ગણાવા એ નિર્દોષ બાળકનું તમે ખુન કર્યું છે. હું એ સીતમ સહન નહિ કરું સમાજ માં તમારા સીતમો જાહેર કરીશ. હું નિર્બળ હોવા છતાં એ વિક્ષણી. મારો કોલાહલ સાંભળી સામુજી આવી પહોચ્યાં હાથ જોડી કહ્યું ! વહુજી દયા કરો જે પોલીસ આ કોલાહલ સાંભળશે તો હમે જીવતાં મરી જઈશું ઘર પર ફાંસીના માંચડા મંડાશે અને મને ફાંસીના માંચડે લટકાવશે તેમાં શું તું રાજી થશે ? અમે જીવતા હઈશું તો તને પણ આશ્રય મળશે તું કહીશ તેમ કરશું પણ અમને તું બચાવ

આ લોકોનું કહેવું ઠીક છે. એમના સીવાય મારે બીજા કોનો આશરો છે ! ભલા તોએ એ અને બુરા તોએ

એ. એમની સાથે રહ્યા વગર છુટકો નથી. જો એ ન હોય તો આ સમસ્ત સંસારમાં મને આશ્રય આપે એવું કોણ છે ! એમ મન વાળી હું એ ખૂનનો ઘુંટકો ગળી ગઈ-પી ગઈ. આ એક માટીના શરીર માટે શું શું નથી કરવું પડતું ! હૃદય કઠોર બનાવવું પડે છે. પોતાની નજર સમક્ષ પોતાના સ્નેહની અશેષ સંપત્તિ તથા પોતાના જીવનના ટુકડાનો સર્વ નાશ પણ નજરે નજર જોવા પડે છે.

મારા તરફ સારી વર્તણૂક રાખવા માંડી. દરેક પળે મારો સાસુ-જેઠ મારો બોલેલો બોલ ઉઠાવવા તૈયાર હતા. આવી વર્તણૂક મારા તરફ આ પહેલીજ હતી. મારા સુકુમાર બાળકના ઘાને જતે દહાડે હું વીસરી ગઈ.

પરંતુ જ્યારે દરીઓ તોફાને ચઢવાનો હોય છે, ત્યારે શાન્ત અને ગંભીર રૂપ ધારણ કરે છે. તે મુજબ મારી સુશ્રુષા અને શાન્તિ વિપ્લવકારી ભૂકંપ પહોંલાના પવન સમાન હતી. દોઢ માસ વિત્યા બાદ એક દિવસ જેઠે કહ્યું:-આ ઘરમાં તારે માટે સ્થાન નથી-અહિંથી નીકળી તારે ફાવે ત્યાં ચાલી જા.

હું ક્યાં જાઉં ? શું તે દિવસ તમે ભૂલી ગયા ? તમારાં વચનો યાદ તો કરો મેં અશ્રુભિની આંખે કહ્યું.

તેં મારા કુળમાં કલંક લગાડ્યું છે. સમાજમાં અમારાથી ઉજળે માંડે ફરાતું નથી. અમે સમાજમાં નકટા થઈને રહી શકતા નથી. તેથી તે દિવસનાં વચનો પાળી શકાય એમ નથી. એ વાત સઘળી ભૂલી જા, અને તારે

રસ્તે પડે !

આ સાંભળી મેં કહ્યું:—કે હું જ અપરાધી છું અને તમે નિર્દોષ છો એનજ ને ? શું એ વધુ સમાજ નથી બાણી ?

અમે પુરૂષ છીએ. પુરૂષો વ્યભિચારથી અપરાધી નથી બનતા. જો અમે આવા કાર્યોથી કલંકિત કહેવાઈ એ તો પુરૂષ જ ન હોઈએ. સ્ત્રીઓને માટે આથી ઉલટી જ વાત છે. તેના જીવનમાં એક જરા સરખુ કલંક લાગે તો તે જીવનભર પશ્ચાત્તાપ અને પ્રાયશ્ચિત્તનાં આંસુઓથી ધોવા છતાં, તેમનાં તેમ રહે છે. એટલે તારે હવે વધુ ચર્ચા કરવાની જરૂર જ નથી.

જ્યારે આટલું સમાજના હતા ત્યારે તમે માફ સતીત્વ કેમ નષ્ટ કર્યું ? છતાં હું તમારી પાસે નથી માગતી દાલત કે નથી માગતી ધંધારત. ફક્ત મને ઘરમાં એક દાસી તરીકે રાખો. હું તમારી બધાની સેવા કરીશ. ફક્ત એટલું જ માગું છું. માફ સર્વસ્વ મેં તમારે માટે બરબાદ કર્યું છે. તો, શું આટલી દયા તમે મારે માટે નહિ દાખવો ?

દયા તો શું પણ હું તો તને રાણી તરીકે રાખવા રાજી છું. પણ સમાજ તેમ કરવા ના પાડે છે.—સમાજના બંધનો તોડવા હું બીલકુલ રાજી નથી.

જ્યારે તમે કોઈ રીતે રાજી નથી તો હવે હું પણ તમારે આશરે ઘરમાં રહેવા રાજી નથી હું જાઉં છું,

અને ચેતાલું છું કે તમારો પાપનો ઘડો થોડા વખતમાં ભરાર્થ આપોઆપ કુટી જશે. હું આટલું કહી નિરાશ થઈ ઘરમાંથી નિકળી પડી. ધૃષ્ટિાતો હતી કે દાસી તરીકે પણ ઘરમાં પડી સડયા કરું પણ એ નરપિશાચે કોઈ પણ રીતે માન્યું નહિ. હું ભૂખીને તરસી બે દિવસ એક સાહુલીના ચોટલે પડી રહી. તેને તથા આડોસી-પાડોસીઓને મારી દુઃખદ કર્મકથા બળતે હૃદયે કહી સંભળાવી. પણ કોઈએ મને આશ્વાસન સરખું પણ આપ્યું નહિ ઉલટું દરેકે મને ગાંડી ઠેરવી મને ધૂતકારી નાંખી ગાળો આપવામાં પણ મળ્યા ન રાખી.

સારી દુનિયા મને શત્રુવત્ લાગી. હવે હું કોનો ગોદમાં જઈ માફ દુઃખ સંભળાવું મહારા હૃદયને શાન્ત કરું. માતાપિતા હું અભાગીણીનો છાંયો સરખો એ નલે. ભગ્ન હૃદયે હું આગળ વધી, રાત્રી પડી આકાશ કાળાં વાદળાંઓથી છવાયું હતું. જોતજોતામાં વરસાદ વરસવા લાગ્યો. હું રસ્તે ચાલતાં ભિન્નર્થ ગઈ હતી. આંખો ચારે તરફ કોઈ વિશ્રામ સ્થાન ખોળી રહી હતી. એટલામાં એક આઘેડ સ્ત્રીએ મને ખોલાવી, હું તેના ચોરડામાં બેઠી. તેણે પૂછ્યું બેટા ! તું કોણ છે. તું સારા ગૃહસ્થ કુટુંબની વહુ-બેટી હોય એમ જણાય છે. આટલી રાત્રે વરસાદમાં કેમ ભિન્નતી કરે છે ?

માફ હૃદય ઉભરી આવ્યું, હું રડી પડી. નયનોમાંથી અશ્રુધારાઓ વેઠવા લાગી. પુરા સ્નેહે અને સહાનુભૂતિ સહ તે પૂછવા લાગી તેની મીઠી વાણીથી હું ભોળવાઈ

ગર્ભ. અને મારી કર્મકથાનો સઘળો લેદ તેને ખુલ્લા હૃદયથી કહ્યો. પ્રત્યુત્તરમાં તેણે કહ્યું કે “ બેટા, મરેને તારા હુસ્મન. તું તારી જાતને અભાગીણી ન ગણ. કાલથા જો તું સુખી થાય છે કે નહિ.” એમ કહી તેણે મને બદલવાને કપડાં આપ્યાં અને ખાવા ફળફળાદી-મીઠાઈ વિગેરે લાવીને મુક્યાં. ભૂખનું માર્યું આ શરીર આકુળવ્યાકુળ બની ગયું. તેને પ્રેમમય બ્રવહારે શાન્ત મનાવ્યું હતું, પણ એ શાન્તિમાં હું ન્યાત-જાત પૂછવાનું ભૂલી ગઈ, ને જમી. બીજે દિવસે તેણે મને ગાવા બજાવવાનું શિક્ષણ આપવું શરૂ કર્યું. ત્યારે મને બખર પડી કે, હાય ! હુર્ભાગ્ય મને ક્યાં ખેંચી લાવ્યું છે. હવે મારે વેશ્યાવૃત્તિ શરૂ કરવી પડશે. મન, આંતરજ્વાળાથી સળગવા લાગ્યું. આત્મા મને ઝેરી સાપ માફક ડંસવા લાગ્યો. પણ શું કર્યું તે સુજ્યું નહિ. આ પાપી પેટની જવાળાઓ શાન્ત કરવા શું ઉપાય લેવા ? આ સંસારસાગરમાં વિશ્રામ માટે એક દાથ જગ્યા મળવી મારે માટે મુશ્કેલ હતી.

ઘણા જ સળગતા હૃદયે આંખોમાં ક્રોધથી સળગતા તણખાઓ સહ મેં ગાવાનું શરૂ કર્યું. મને એમ લાગતું કે, આ મારા સળગતા સંસારના તણખા કેમ સમાજની ચીતા બની તેને પણ સળગાવતા નથી ? વેશ્યાઓ જોઈ હું ધારતી કે શા માટે તેઓ આવાં કુકર્મો કરવા કરતાં આત્મ-હત્યા કરવા કેમ પ્રેરાતી નથી ? એ વિચારો નજર સમક્ષ તરવા છતાં આજે હું જ વેશ્યા બનીશ.

ગામ્ધકાઓમાં હું પ્રખ્યાત થઈશ. વિલાસ વૈભવ વિગેરે મારા ચરણો નીચે અથડાશે, એવી અનેક મહત્વાકાંક્ષાઓ નજર આગળ હોવા છતાં, હાનુ હૃદયજ્જવાળાઓ શાન્ત ન થતી. એટલું જ કે, જે તિમ્મતા એ જવાળામાં હતી, તે આજે રહી નથી.

પણ, હું શું કરું ? હું વેશ્યા થવા પ્રચ્છતી નથી. નીચમાં નીચ, કુરૂપમાં કુરૂપ મનુષ્ય માણં યૌવન હાંટવા માટે આવશે. એ વિચારે બહારથી સુખી દેખાતા શરીરની અંદર બળતું અંતર સમાજ તરફ હરવખત “ હાય ” નો પોકાર કરીજ વિરમે છે.

જો અમારા જવાળામય જીવનની તમારાં અંતર સજગતાં હોય તો, યુવાનો બહાર આવે અને વેશ્યાવૃત્તિના મૂળ ઉપર જ કુહાડો મારો-સમાજને સુધારો, કહેવાતા કુળવાનોના કલંકો ઉઘાડા પાડી સમાજના ભોગ બનતી બાળાઓને બચાવી તેમને અધમતાના પંથેથી ઉગારો, નહિ તો અમારી હૃદયની જવાળાઓ પ્રચંડ અગ્નિ સજગાવશે. જેથી કરી ધર્મપ્રાણુ ભારત અને અને આ હિન્દુ સમાજ ભસ્મિભૂત થઈ જશે. આટલું કહેતાં મારાથી વેશ્યાવૃત્તિમાં પ્રવેશ કરવાનું અશક્ય લાગવાથી ઝેર પી હંમેશ માટે આ સંસારમાંથી છૂટી થઈ !!

અમારાં પુસ્તકો

અણ્ણદેવયજ્ઞ અને નિત્યકર્મ વિધિ	કિંમત ૦-૨-૦
ગ્રંથાંકેષ ભાગ ૧ થી ૪	,, ૦-૨-૦
વૈદિક ભજન સંગ્રહ	,, ૦-૨-૦
મૂર્તિપૂજા વિચાર	,, ૦-૦-૬
મસ્તિશ્વરપ્રાર્થના વિચાર	,, ૦-૦-૬

કુલ વંશતમાં બહાર પડશે.

હિંદુસમાજનો યુગ ધર્મ

(લે. પંડિત આનંદપ્રિયજી.)

હિંદુનો હિંદુ પ્રત્યે કરજ

(લે. પ્રો. જહાલાલ વી. સ્વામીનારાયણ)

વામન અવતારનું અર્થ

(લે. પંડિત આતવલૈકરજી.)

આર્યસમાજ શું છે ?

(લે. શ્રી. નારાયણ સ્વામી)

લખો

ડાહ્યાલાલ છગનલાલ

પુસ્તકાધ્યક્ષ- આર્યસમાજ

બાવલા (ગુજરાત)

એટલું

યાદ રાખજો કે

તમારું આપેલું દાન

એળે નહિ બીય કારણ કે

વૈદિક ધર્મને પ્રચાર કરવાં

ધર્મ બુલેલાઓને સ્વધર્મ બતાવવા

પતિતોને પાવન કરવાના યજ્ઞમાં

આર્યસમાજ

તમારું આપેલું દાન ખર્ચે છે માટે

તમારા દાન આપવાના હરેક

પ્રસંગે તમારી નજદીકની

આર્યસમાજને દાન

આપતાં બુલતાનહિ.

આટલું યાદ

રહેજી!!!

